

Universitat de Lleida
Facultat de Dret i Economia

TREBALL FI DE GRAU

MEMÒRIA FINAL

GRAU EN DRET

CURS 2015-2016

De la protecció i l'enjudiciament en l'àmbit penal dels menors d'edat

Autor/a: Cristina Rodríguez Cinca

Tutor/a: Mercedes Serrano Massip

Data: 20 de maig de 2016

RESUM

Aquest treball de fi de grau versa sobre l'estudi en matèria processal del procés penal dels menors contingut en la Llei Orgànica 5/2000 de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors incidint també en les seves reformes posteriors. En addició, he establert la relació de mesures aplicables als menors i els factors criminològics que porten a cometre il·lícits a aquest sector vulnerable de la societat, aportant, igualment, estadístiques de l'any 2014 i analitzant jurisprudència en aquest àmbit.

PARAULES CLAU

AN= Audiència Nacional

AP= Audiència Provincial

CP= Codi Penal

MF= Ministeri Fiscal

LEC= Llei d'Enjudiciament Civil

LECRIM= Llei d'Enjudiciament Criminal

LO= Llei Orgànica

LOGP= Llei Orgànica General Penitenciària

LOPJ=Llei Orgànica del Poder Judicial

ÍNDIX DE CONTINGUTS

1. INTRODUCCIÓ	5
2. MARC NORMATIU EN L'ÀMBIT PENAL DELS MENORS	6
2.1 Marc normatiu internacional.....	6
2.1.1 La Convenció sobre els Drets dels Infants i la Carta Europea de Drets del Nen6	
2.1.2 Les Directrius de Riad de 1990 per a la prevenció de la delinqüència juvenil 6	
2.1.3 Les regles de les Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat de 1990.....	7
2.1.4 Les regles europees per a menors subjectes a sancions o mesures de 2008..	7
2.1.5 Altres resolucions	8
3. ANÀLISI DE LA LO 5/2000 DE 12 DE GENER REGULADORA DE LA RESPONSABILITAT PENAL DE MENORS	9
3.1 Els antecedents espanyols i catalans en matèria de menors abans de la LORPM .	9
3.2 Evolució de la majoria d'edat i les reformes de la LORPM.....	10
3.3 El concepte de responsabilitat penal del menor, trams d'edat regulats per la LORPM i els principis continguts en ella	12
3.4 Mesures reeducatives i sancionadores imposades als menors: diferenciació entre mesures privatives de llibertat i mesures no privatives de llibertat	15
3.4.1 Regles per tal d'aplicar les mesures	20
3.5 La retribució i la prevenció com a aproximació criminològica de la naturalesa de la LORPM	22
4. EL PROCÉS PENAL DE MENORS.....	23
4.1 Els Jutjats de Menors i les seves competències.....	23
4.2 Les fases del procés penal de menors	25
4.2.1 Les diligències preliminars i la fase d'instrucció: especial referència a la detenció del menor i als drets que l'assisteixen	25
4.2.2 La fase intermèdia i la fase d'audiència	31
4.2.3 La sentència.....	34
4.3 Breu menció a la responsabilitat civil derivada de la comissió d'un delicte	34
5. FACTORS QUE INFLUEIXEN EN LA COMISSIÓ D'IL·LÍCITS PENALS	36
5.1 Factors històrics : les drogues.....	38
5.2 Factors biològics i familiars: la falta de vigilància dels progenitors.....	38

5.3 Factors socioeducatius: el fracàs escolar.....	39
5.4 Factors socials i ambientals: la classe social i les amistats	40
5.5 Factors socioeconòmics: els mitjans de comunicació i l'atur dels pares.....	41
6. ESTADÍSTIQUES I DADES REFERENTS A LA DELINQUÈNCIA JUVENIL L'ANY 2014....	42
7. JURISPRUDÈNCIA	44
8. CONCLUSIONS	47
9. BIBLIOGRAFIA.....	50
10. WEBGRAFIA.....	51
11. LEGISLACIÓ.....	51

1. Introducció

Aquest treball de fi de grau es tracta d'una investigació fonamentada en la revisió del procés penal de menors de manera bibliogràfica, és a dir, el que he pretès és detallar el procés penal de menors incidint en totes les seves fases i establir i citar els factors que poden portar a delinquir a tals subjectes.

M'he centrat en l'anàlisi de dades a través de la revisió bibliogràfica de diferents fonts d'informació com ara llibres, articles, revistes i lleis, és a dir, de les diferents fonts esmentades he realitzat una anàlisi documental de les mateixes per a, posteriorment, arribar a unes determinades conclusions sobre el tema tractat durant el projecte.

El projecte està estructurat donant un punt de vista evolutiu des de la normativa en l'àmbit comunitari i internacional fins a la situació actual espanyola en l'àmbit penal dels menors, basant-me i tenint com a punt de partida la LO 5/2000 de 12 de gener reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

Per a començar, es mostra una detallada fonamentació teòrica en la qual exposo què és coneix com a procediment penal de menors prenent com a paper rellevant el del MF, i citant les reformes de la LORPM i la seva corresponent normativa vigent.

D'altra banda, amb l'anàlisi dels factors intento comprendre el comportament inadaplat dels joves que delinqueixen.

La meua motivació en escollir aquest tema com a projecte de final de grau va sorgir envers el plantejament de diferents hipòtesis:

- a. Si l'edat de 14 anys es pot considerar una edat apropiada per a constituir el límit mínim a partir del qual s'exigeixi responsabilitat criminal conforme a la LORPM o si aquesta edat pot ser disminuïda o elevada**
- b. Si és penal la responsabilitat que s'exigeix als menors d'entre 14 i 18 anys**
- c. Si la LORPM hauria d'incloure una sèrie de delictes per a menors**
- d. Si es necessita reformar la LO 5/2000 de 12 de gener com a conseqüència de la supressió de les faltes en la reforma del Codi Penal de 2015**
- e. Si és fonamental establir mesures estrictament i exclusivament previstes per a menors que no coincideixin amb les mesures que s'imposen als adults infractors**

D'altra banda, en l'assignatura de Dret Processal Penal, no vam veure en gran detall el procés penal dels menors, tema que m'encuriosia des de que vaig cursar l'assignatura esmentada. Així doncs, el què, genèricament, pretenia descobrir era si les penes imposades als menors tenien el caràcter de càstig en si o si responien a finalitats recobertes a encaminar al menor en la seva etapa de desenvolupament més àlgid.

2. Marc normatiu en l'àmbit penal dels menors

2.1 Marc normatiu internacional

2.1.1 La Convenció sobre els drets dels infants i la Carta Europea de Drets del Nen

La **Convenció** va ser adoptada per l'Assemblea de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989 i ratificada per Espanya el 30 de novembre de 1990, constituint l'instrument internacional més important sobre els nens -menors de 18 anys -que estableix els drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals d'aquests i assenta els principis de no discriminació i de defensa de l'interès de l'infant així com el seu dret a la vida.

Va entrar en vigor el 2 de setembre de 1990 establint obligacions jurídiques als Estats Part en relació amb l'administració de la justícia de menors per a garantir l'efectivitat dels drets de naturalesa processal reconeguts als menors infractors, prohibint les tortures i altres tractes inhumans que lesionen la dignitat¹ dels menors i prohibint la imposició de la pena capital i la pena de presó perpètua pels menors de 18 anys.

En el seu Pla d'Acció de la Cimera Mundial a favor de la Infància, de 30 de setembre de 1990 es va afirmar que: *"No hi ha causa que mereixi més alta prioritat que la protecció i el desenvolupament de l'infant, de qui depenen la supervivència, l'estabilitat i el progrés de totes les nacions i, de fet, de la civilització humana"*.

La Carta Europea de Drets del Nen de 1992 va ser aprovada per la Resolució de 8 de juliol de 1992 reconeixent un conjunt de garanties a favor dels menors immersos en un procés penal. Aquesta Carta considera que la infància és una etapa determinant i que l'entorn familiar i social són fonamentals per a determinar una vida plena a l'infant.

2.1.2 Les directrius de Riad de 1990 per a la prevenció de la delinqüència juvenil

Van ser aprovades per l'Assemblea General de les Nacions Unides en la seva Resolució 45/112, de 14 de desembre de 1990 i tenen com a principis: la família, l'educació, la comunitat, les polítiques socials, la legislació i l'administració de la justícia de menors.

La família ha de proporcionar estabilitat i harmonia als menors, ja que si els infants no es troben en un ambient estructurat tendiran a sentir-se fracassats en la principal unitat de socialització.

¹ L'article 40 de la Convenció estableix que qualsevol nen acusat de ser culpable té dret a que se li respectin els seus drets fonamentals

D'altra banda, l'educació ha de ser proporcionada per l'Estat el qual ha de promulgar lleis per a protegir els joves i la comunitat creant serveis i programes de caràcter comunitari.

Les Directrius estableixen que els programes de prevenció de la delinqüència han d'evitar penalitzar al menor per una conducta que no causa greus perjudicis al seu desenvolupament ni perjudica als altres.

Finalment, estableixen que s'hauria de considerar la possibilitat d'establir un òrgan independent per als joves que garanteixi els seus drets i els seus interessos, així com la possibilitat de remetre els casos als serveis disponibles.

2.1.3 Les regles de les Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat de 1990

Aprovades per la Resolució 45/113 de 14 de desembre de 1990 i aplicables a tota forma de detenció, internament públic o privat que no permeti al menor sortir per la seva pròpia voluntat, tals regles van ser considerades per a redactar el Reglament de la Llei Orgànica 5/2000, en la part que regula l'execució de les mesures d'internament.

Es fa esment, doncs, a les condicions del menor detingut, a la documentació i als trasllats, les regles a seguir en aspectes com l'educació, la formació professional i la feina i a l'ús del temps lliure.

Considero necessari esmentar el **Conveni específic sobre l'exercici dels drets del nen realitzat a Estrasburg el 25 de gener de 1996** que inclou els drets processals del nen així com el paper de les autoritats judicials. Espanya declarà que tal Conveni s'aplicaria als processos de nul·litat, separació i divorci així com als de guarda i custòdia de menors o aliments i als processos que tinguin per objecte l'adopció de mesures de protecció sobre els menors.

També s'ha de mencionar en aquest marc, la **Resolució 43 del Parlament Europeu de 21 de juny de 2007** sobre la delinqüència juvenil que inclou el paper de les dones, la família i la societat i destaca que per a eradicar la delinqüència juvenil, es requereixen: mesures de prevenció, mesures judicials i extrajudicials i mesures d'inclusió social de tots els joves.

2.1.4 Les regles europees per a menors subjectes a sancions o mesures de 2008

Tal **Recomanació (2008) 11 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre les Regles europees per a infractors juvenils sotmesos a sancions o mesures, adoptada en data 5 de novembre de 2008** consta de 142 regles, sobre com els estats han de tractar els menors infractors sotmesos a sancions i mesures penals privatives i no privatives de llibertat, i que es va elaborar a partir de tots els instruments internacionals publicats

anteriorment, tant de les Nacions Unides com del mateix Consell d'Europa incloent, per exemple, els principis bàsics que s'han de seguir per a imposar i executar les mesures a un menor i les regles sobre l'execució de les mesures privatives i no privatives de llibertat.

2.1.5 Altres resolucions

La Resolució (66) 25 de 30 d'abril de 1966, sobre tractament de curta durada dels joves delinqüents menors de 21 anys va proposar una sèrie de mesures per tal de tractar la delinqüència juvenil recomanant l'ús de tractaments curts, sempre que fos possible, enfront de l'ingrés a la presó prohibint el contacte dels menors amb els reclusos adults. A més, en vista de que en la societat es va produir una proliferació dels mitjans de comunicació que podia afectar als joves tant a nivell individual com general d'aquests, es va veure la necessitat de redactar **la Resolució 78 (62) sobre delinqüència juvenil i transformació social de 29 de novembre de 1978.**

D'altra banda, la **Resolució 40/33 de 29 de novembre de 1985 coneguda com les Regles Mínimes de les Nacions Unides per a l'Administració de Justícia dels menors o Regles de Beijing**, defineix en el seu article 2.2 el concepte de menor i de delicte, i estableix que correspon a cada Estat Membre fixar l'edat mínima i màxima fent que el concepte de menor s'apliqui tant a infants de 7 anys com a menors de quasi 18 anys. En addició, aquestes Regles afavoreixen la prevenció dels delictes i inclouen mecanismes de mediació entre el menor autor i la víctima o perjudicat.

Dos anys després de la resolució de les Regles de Beijing, la **Recomanació 87 (20) sobre relacions socials davant la delinqüència juvenil** va enfortir en els seus objectius la prevenció i la mediació assegurant una justícia de menors més àgil per a que complís una finalitat reeducativa.

També és d'especial rellevància la **Resolució 45/110 de 14 de desembre de 1990, que estableix les regles mínimes de Nacions Unides sobre les mesures no privatives de llibertat²**, i la **Recomanació 2003 (20) sobre noves formes de tractament de la delinqüència juvenil**. La última atorgà un paper més rellevant a la família, col·legi, barri i associacions d'àmbit local coordinant la seva activitat amb la policia, la justícia i l'administració. A més, també va establir que s'havien d'aplicar les sancions tenint en compte l'edat del menor desplegant mesures com la restitució i la compensació a les víctimes.

El què tenen en comú totes aquestes resolucions i recomanacions és que tenen com a objectiu la reinserció social i reeducació del menor tenint en compte el seu interès superior.

² En el seu article 2.2, es regula que aquestes regles són aplicables a totes les persones sense distinció d'edat, per tant, també s'han de respectar en l'àmbit penal juvenil.

3. Anàlisi de la LO 5/2000 de 12 de gener reguladora de la responsabilitat penal dels menors

3.1 Els antecedents espanyols i catalans en matèria de menors abans de la LORPM

Els antecedents de la LORPM els trobem a la **Llei del Tribunal Tutelar de Menors de 1948** inspirada en el correccionalisme la qual pretenia reformar els menors desviats. Cap als anys 30, es van crear tribunals especials a diverses poblacions espanyoles per tal de tractar casos de delinqüència dels infants. Aquests tribunals, tenien una funció preventiva i reeducativa ja que els menors a partir de 15 anys hi podien ser enviats sense cap procés previ degut a que l'aplicació de la sanció no era considerada un càstig sinó una reforma, on hi predominava la religió i el treball en ordre a l'aparició de la dictadura de Franco.

Tals fets varen canviar amb la promulgació de la Constitució de 1978 i amb la LOPJ de 1985 ja que es varen introduir els Jutjats de Menors en substitució dels tribunals tutelars de menors.

L'any 1981 a Catalunya es va reconèixer la competència exclusiva en matèria d'institucions públiques i protecció i tutela de menors. Avui en dia, en l'estat català és vigent la **Llei 14/2010 de 27 de maig de drets i oportunitats en la infància i adolescència(LDOIA)**, que regula que els menors de 14 anys que cometen delictes estan sotmesos a la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència la qual intervé derivant la informació als serveis socials perquè aquests últims valorin si existeixen maltractaments cap a aquell menor.

Més tard, la **Llei Orgànica 4/1992 de 5 de juny de competència i procediment dels Jutjats de Menors** va suposar una millora en base a l'interès superior del menor ja que encomanava al MF la iniciativa processal, establint la naturalesa sancionadora i educativa de la llei tot i que anava destinada a menors de 12 a 16 anys i no cobria la franja d'edat de 16 a 18 anys. Consegüentment, per aquests últims, s'havia d'aplicar el CP.

Com a aportació d'aquesta LO, fundada en un model responsabilitzador, es va declarar inconstitucional l'article 15 de la Llei de 1948.

Per últim, l'any 1994 es va instar l'elaboració del nou Codi Penal per tal d'eleva la majoria d'edat als 18 anys i elaborar un projecte on es tingués en compte als menors de 18 anys. Amb l'aprovació del CP de 1995 s'establí, doncs, que els menors de 18 anys no eren responsables criminalment.

3.2 Evolució de la majoria d'edat i les reformes de la LORPM

Des dels seus inicis, la LORPM ha estat subjecta a diverses crítiques ja que s'ha plantejat si realment és efectiva degut a que des de l'any 2000 s'han produït casos com el crim de Ripollet de gran alarma social.

Amb el CP de 1973 es fixava la majoria d'edat en els 16 anys presumint que els menors de 16 eren inimputables, en canvi, el CP de 1995 establí que els menors de 18 no responen penalment conforme al CP d'adults sinó que havien de quedar subjectes a la LORPM, que en el moment d'aprovació del CP de 1995 no s'havia ni tan sols redactat³.

Tot i això, hem de considerar que des del dia 1 de juliol de 2015, les faltes han desaparegut del CP en virtut de la reforma operada per la **LO 1/2015 de 30 de març** per la qual es modifica el CP de 1995.

Cal fer incís però, en què en el CP de 1995 es va incloure en la Disposició Final Setena una excepció on d'alguna manera s'excloïa l'entrada en vigor de l'article 19 CP⁴.

Per tant, ens trobem amb què quan va entrar en vigor el CP de 1995 encara estava vigent la minoria d'edat penal als 16 anys fins el dia 13 de gener de 2001, en la qual va entrar en vigor l'article 19.

La LORPM va tenir un desenvolupament parlamentari excessivament llarg ja que el 4 de juny de 1997 va entrar en tràmit parlamentari com Avantprojecte de Llei, publicant-se en el Boletín Oficial de las Cortes com a Projecte de Llei el 3 de novembre de 1998. Amb tot, fins el 12 de gener de 2000 no va ser publicada al BOE com a Llei Orgànica, establint en la seva Disposició Final Setena que la seva entrada en vigor es produiria a l'any de la seva publicació al BOE, és a dir, a principis de l'any 2001.

Degut a aquests entrebancs, la LORPM ha estat objecte de diverses reformes⁵:

- La **LO 7/2000 de 22 de desembre**⁶ en relació als articles dedicats al terrorisme, va modificar els articles 7 i 9 de la LORPM, afegint dos disposicions addicionals que

³ M. J. BERNUZ BENEITEZ, E. FERNÁNDEZ MOLINA, F. PÉREZ JIMÉNEZ, "El tratamiento institucional de los menores que cometen delitos antes de los 14 años", *Revista española de investigación criminológica*, Número 4, 2006, pp. 2-5

⁴ En l'actualitat, l'article 19 del Codi Penal estableix que l'edat per a quedar subjecte al CP d'adults són els 18 anys i que els menors de 18 seran responsables d'acord amb la llei de responsabilitat penal del menor.

⁵ ORNOSA FERNÁNDEZ, M., *Derecho penal de menores: comentarios a la Ley orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, reformada por la Ley orgánica 8/2006, de 4 de diciembre y a su Reglamento, aprobado por Real decreto 1774/2004, de 30 de julio*, Bosch, Barcelona, 2007, pp. 30-74

⁶ COQUILLAT VICENTE, A., *Proceso penal de menores*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2011, pp. 113-117.

pretenien esclarir el contingut de l'article 69 del CP que establia que la LORPM podia aplicar-se als majors de 18 i menors de 21. Així, la disposició addicional quarta de la LO 7/2000 va establir que l'article 69 del CP no es podia aplicar als majors de 18 anys investigats per delictes d'homicidi, assassinat, agressions sexuals i terrorisme. El mateix dia en que s'aprovà la Llei 7/2000 de 22 de desembre es va aprovar la **Llei Orgànica 9/2000 de 22 de desembre** que suspenia l'execució de la LORPM per un termini de dos anys des de la seva entrada en vigor pel que es referia a les edats d'entre 18 i 21 anys i per la qual es suprimien les Sales de Menors dels TSJ per a conèixer dels recursos contra les resolucions dels Jutges de Menors. Més tard la **LO 9/2002 de 22 de desembre** va prorrogar la suspensió dita fins l'1 de gener de 2007.

- Un altre ítem a abordar és la reforma del CP operada per la LO 15/2003 que va incidir en la **participació de la víctima** en el procés penal, la qual no podia intervenir com a part actora, segons l'article 25 de la LORPM, en la seva redacció originària. Cal fer, doncs, una diferenciació entre l' ofès i el perjudicat. Mentre que el primer és titular del bé tutelat per la norma violada, i, per tant, qui exercitarà l'acció penal; el segon és qui pateix els efectes negatius i és qui pot exercitar l'acció civil de reparació del dany.
Així doncs, es prohibia la intervenció de l' ofès ja que qui exercita l'acció és el MF. Amb la reforma del CP del 2003, es permet que es personi l' ofès del fet delictiu així com la seva participació en totes les fases del procés.
- L'any 2005 va entrar en vigor el **Real Decret 1774/2004 de 30 de juliol** pel qual s'aprovà el reglament de la LO 5/2000, que va suposar la regulació exhaustiva en relació a l'actuació de la policia judicial així com de l'equip tècnic conformat per psicòlegs i altres professionals.
- L'última reforma va ser operada per la **LO 8/2006 de 4 de desembre**, basada en el retribucionisme i que va derogar l'article 4⁷ de la LORPM i, per tant, va excloure la seva aplicació a fets anteriors i posteriors a l'1 de gener de 2007, endurant la resposta penal als delictes comesos per menors i ampliant els supòsits de mesures d'internament en règim tancat per a que es compleixi en establiment penitenciari quan el menor arribi als 18 anys, així com augmentant la duració de les mesures d'internament i llibertat vigilada. Per últim, va suprimir la possibilitat d'aplicar aquesta llei als joves del tram d'edat d'entre 18 i 21 anys.
- La última reforma de la LORPM va tenir lloc el desembre de 2012 per la **LO 8/2012 de 27 de desembre de mesures d'eficàcia pressupostària en l'administració de justícia** per la qual es modificà la LOPJ.

⁷ Veure Sentència de l'Audiència Provincial de Tarragona de 20 de maig de 2010 i la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid de 26 de maig de 2009

També cal esmentar que, en matèria civil, la LO 1/1996 s'ha modificat per la **LO 8/2015 de 22 de juliol** de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència.

Concloent l'apartat, val a dir, que es va excloure la possibilitat que la LORPM s'apliqui als majors de 18 i menors de 21 anys quedant aquests sotmesos al CP⁸.

Pel que concerneix als menors de 14 anys, considerats nens, l'article 3 de la LORPM regula que encara que realitzin un fet tipificat com a infracció penal no respondran conforme a la mateixa sinó que se'ls aplicarà el disposat en el Codi Civil i s'hauran de sotmetre a la LEC.

3.3 El concepte de responsabilitat penal del menor, trams d'edat regulats per la LORPM i els principis continguts en ella

El procés de menors és d'aplicació per a l'enjudiciament de tots els delictes comesos per persones **majors de 14 anys i menors de 18** tal i com estableixen els arts. 3 i 4 de la LO 5/2000.

En la redacció original de la LORPM, es disposava que també s'aplicaria tal llei als joves **majors de 18 anys i menors de 21** quan s'haguessin verificat les condicions previstes en l'article 4 de la llei que fan referència a la gravetat de l'acció delictiva i a no tenir antecedents penals i que s'hagués comès un delictes o una falta menys greu sense violència o intimidació en les persones així com que no s'hagués produït greu perill per a la seva vida o integritat física sempre i quan no hagués estat condemnat per sentència ferma pels fets delictius comesos una vegada complerts els 18 anys i que les circumstàncies personals de l'investigat i el seu grau de maduresa aconsellessin l'aplicació d'aquesta llei.⁹

Així doncs, la Llei de Responsabilitat Penal del Menor no és aplicable als menors de catorze anys, ja que per a tals, hem d'atenir-nos a les normes previstes en el Código Civil i

⁸ M. J. JIMÉNEZ DÍAZ, "Algunas reflexiones sobre la responsabilidad penal de los menores", *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, núm. 17-19, 2015, pp.17-22

⁹ Hem de tenir en compte en aquest context que la Disposició Transitòria Única de la LO 9/2000 de 22 de desembre sobre mesures urgents per a l'agilització de l'Administració de Justícia, va disposar la suspensió de l'aplicació de la LO 5/2000, pel que fa als infractors d'edats compreses entre els 18 i 21 anys, per a un termini de dos anys des de l'entrada en vigor de la mateixa i que, al seu torn, aquesta suspensió va ser ampliada fins al gener de 2007 per la Disposició Transitòria Única de la LO 9/2002, de modificació de la LO 10/1995, sobre sostracció de menors.

a la **LO 8/2015 de 22 de juliol** de modificació del sistema de protecció a la infància a la adolescència.

És cert que la naturalesa de la LORPM és formalment penal però les mesures que conté són de caràcter sancionador - educatiu, és a dir, no es configuren com a penes com passa en el CP d'adults. D'aquesta manera, entenem per responsabilitat penal de menors aquella responsabilitat que han d'assumir els majors de catorze anys i menors de divuit que cometen fets tipificats com a delictes en el Codi Penal i en les restants lleis penals especials, sempre que no concorri en ells cap de les causes d'exempció de la responsabilitat criminal previstes en el Codi Penal.

Com a **principis del procés penal de menors**¹⁰ trobem com a més rellevant el **principi de l'interès superior del menor**.

Tal principi es troba regulat en l'article 3.1 de la Convenció de Drets del Nen i estableix que pel que fa a les mesures que es prenguin respecte dels nens per part de les institucions o tribunals hauran d'atenir-se a l'interès superior del menor tenint en compte la situació familiar, psicològica i social del menor, la gravetat del fet i la mesura cautelar més apropiada a les seves circumstàncies.

El seu objectiu rau en què les qüestions que es pronunciïn en el procés penal de menors han de resoldre's buscant sempre la més convenient per al menor tenint en compte no només criteris jurídics sinó també els informes dels equips tècnics.

Per aquesta mateixa raó, es configura com a principi general tot i que al ser un concepte jurídic indeterminat, el jutge té l'obligació de determinar quin és l'interès del menor fent que si col·lionen amb altres interessos, l'interès superior prevalgui sobre els altres.

En segon lloc, i centrant-me en el procés, el **principi acusatori** també és d'important menció ja que fa referència a que el jutge de menors no és un jutge inquisitiu sinó que és imparcial i és l'encarregat de la resolució, mentre que el MF du a terme la investigació dels fets.

El **principi de legalitat** també el trobem present i implica que davant la concurrència d'indícis de la comissió d'un delictes perseguible d'ofici, el procés penal ha d'incoar-se. Aquest principi també s'ha denominat d'oficialitat, en tant que suposa que coneguda la *notitia criminis* per qualsevol mitjà, els òrgans oficials encarregats estan obligats a promoure l'acció de la justícia, impedit tant el desistiment com la renúncia.

¹⁰ COQUILLAT VICENTE, A., *op.cit.*, p. 73-90 i J.A BLANCO BAREA, "Responsabilidad penal del menor: principios i medidas judiciales aplicables en el derecho penal español", *Revista de Estudios Jurídicos*, núm. 8, 2008, pp. 8-16

Com a límits a aquest principi podem citar que la responsabilitat penal dels menors només sorgeix per a haver comès fets tipificats com a delictes en el CP, que les úniques mesures que es poden imposar són les de l'article setè i que aquestes només es poden imposar en virtut d'una sentència ferma.

Es troba també palès el **principi d'oportunitat** regulat a l'article 18 de la LORPM que estableix el desistiment de la incoació de l'expedient del menor sempre i quan els fets constitueixin delictes menys greus sense violència o intimidació. El què pretén tal regla és restringir l'actuació del dret penal limitant-la a aquelles infraccions que vulnerin els béns jurídics de major importància per a la societat i potenciant la reparació de la víctima i la correcció de l'infractor.

El **principi d'especialització** té com a finalitat que la investigació, instrucció, enjudiciament i execució dels menors d'edat siguin executades per experts en l'àmbit de la infància i adolescència. L'especialització de jutges i fiscals s'estableix en la Disposició Final Quarta de la LORPM, de la qual es desprèn que els especialistes tindran preferència per a accedir als jutjats i a la secció de menors de les fiscalies.

En el relatiu a l'especialització d'advocats, el precepte comentat, disposa que el Consell General de l'Advocacia ha d'adoptar les disposicions oportunes perquè s'imparteixin cursos homologats per a la formació d'aquells lletrats que vulguin adquirir l'especialització en matèria de menors a fi d'intervenir davant els òrgans d'aquesta jurisdicció.

Finalment, pel que fa a l'especialització policial, la Disposició Final Tercera de la LORPM disposa que el Govern, sense perjudici de les competències de les comunitats autònomes, ha d'adequar les plantilles dels grups de menors de les Brigades de Policia Judicial, a fi d'establir l'adscripció a les seccions de menors de les fiscalies dels funcionaris necessaris.

Per últim, el **principi de resocialització**, contingut en l'article 55 de la LORPM fa referència a la contínua integració social del menor permetent que aquest tingui dret a com a mínim dos visites per setmana d'almenys 40 minuts podent rebre no més de 4 persones per visita i preveient comunicacions íntimes un cop per mes d'almenys una hora amb el cònjuge o persona lligada per relació afectiva. També es poden comunicar amb el jutge, el MF i l'advocat, amb trucades telefòniques amb la corresponent autorització del director del centre, escrivint cartes i rebent paquets i enviant-los segons els articles 40 i següents del RD 1774/2004, de 30 de juliol.

Dins d'aquest principi es preveuen **permisos ordinaris** que tenen lloc en els casos d'internament obert o semiobert i consten de permisos de 20 o 30 dies per semestre sense excedir cada permís de 15 dies sempre i quan no es trobi complint sancions per faltes greus o molt greus. A més, els que es trobin internats en règim tancat podran gaudir d'aquests

permisos quan hagin complert una tercera part del període d'internament, els quals no poden excedir de 4 dies ni de 12 anualment.¹¹

També es preveuen els **permisos de cap de setmana** regulats a l'article 46 del RD en el qual es concreta que els que es trobin en règim obert poden sortir els caps de setmana des de la tarda del divendres fins a la tarda del diumenge. En canvi, els que es trobin en règim semiobert només gaudeixen d'un permís de cap de setmana al mes i, quan hagi transcorregut un terç del temps d'internament, gaudiran de dos permisos mensuals.

Per últim, es mencionen els **permisos extraordinaris** en supòsits de malaltia greu dels pares, fills, cònjuge o germans i enterrament que no podran excedir de quatre dies i també es fa al·lusió a les sortides programades que tindran lloc de manera preferent en caps de setmana i festius per als menors internats en règim obert i semiobert; tot i que els de règim tancat podran gaudir d'una sortida de cap de setmana al mes després d'haver complert el primer terç d'internament.

És imprescindible dir que es poden revocar aquests permisos quan es produeixin fets que modifiquin les circumstàncies que van afavorir la seva concessió i que quedarà sense efecte el permís adjudicat si el menor torna a delinquir.

3.4 Mesures reeducatives i sancionadores imposades als menors: diferenciació entre mesures privatives de llibertat i mesures no privatives de llibertat

Alguns sistemes de dret penal de menors preveuen, en comptes de mesures i responsabilitat civil com en el nostre sistema, penes juvenils juntament amb mesures i reparacions, però tal diferenciació no és objecte del nostre estudi.

En la LORPM es posa èmfasi al caràcter reeducatiu de les mesures fent, que no només hi hagi un càstig per al seu comportament sinó també una mesura per tal que els menors no tornin a reincidir. Tot i això, també hi ha una plausible llibertat concedida al jutge i al MF per tal de sol·licitar les mesures i a l'hora d'analitzar els informes dels equips tècnics per tal de valorar les mesures de cada cas concret.

L'article 7 de la LORPM¹² permet distingir entre:

- Mesures privatives de llibertat

¹¹ Veure article 45 del Real Decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la LO 5/2000 de 12 de gener, BOE núm. 209, de 30 d'agost de 2004

¹² COQUILLAT VICENTE, A., *op.cit.*, p. 224-241.

Dins d'aquesta categoria s'hi inclou l'internament en tres modes: el règim obert, semiobert i tancat així com l'internament terapèutic que també es preveu juntament amb aquests tres subtipus. Val a dir que les mesures d'internament constaran de dos períodes: el primer es durà a terme en el centre i el segon en règim de llibertat vigilada.

Pel que fa a l'**internament en règim tancat** constitueix la mesura més greu i suposa que el menor ha de residir en el centre i desenvolupar les activitats formatives, educatives i laborals imposades que són elaborades en 20 dies des de l'inici de la mateixa. El règim tancat només es pot imposar en cas de delictes greus i de delictes menys greus si s'ha utilitzat violència o intimidació en les persones o si es tracta d'un delicte comès en grup o al si d'una organització o banda.

Si l'internament és en règim **semiobert** el menor resideix en el centre però realitza fora d'aquest algunes de les activitats formatives permetent així un règim flexible en relació a l'augment o disminució de les activitats a l'exterior.

L'**internament en règim obert** significa que el menor portarà a terme en els serveis de l'entorn totes les activitats de caràcter escolar, formatiu i laboral però haurà de residir en el centre com a domicili habitual. Generalment, el temps mínim de permanència del menor al centre serà de vuit hores sent obligatori que pernocti en ell.

Les **mesures terapèutiques** es conceben per aquells menors que sofreixen alteracions psíquiques, en la percepció o dependència a begudes alcohòliques o estupefaents que determinin una alteració greu en la consciència. El menor residirà en el centre per tal de rebre l'atenció educativa especialitzada o el tractament de l'anomalia que pateix.

En aquest tipus de mesures és imprescindible que el menor doni el seu consentiment per a què li siguin aplicades ja que si es nega, se li haurà d'aplicar una altra mesura en detriment d'aquesta. Per això, si el tractament és de deshabitació del consum de drogues o begudes alcohòliques i el menor ho refusa o ho abandona un cop s'ha iniciat, s'haurà de posar en coneixement del jutge i aquest haurà d'aplicar una nova mesura.

Dins les mesures privatives de llibertat també es preveu la **permanència de cap de setmana** que implica que el menor ha de romandre en el seu domicili o en un centre designat fins a un màxim de 36 hores entre la tarda o la nit del divendres i la nit del diumenge a excepció del temps en què hagi de realitzar les activitats programades, evitant en tot cas el trencament amb l'entorn familiar.

El nombre de caps de setmana imposats i les hores de permanència de cada cap de setmana es fixaran per resolució judicial igual que en el programa on s'estableix la mesura en el qual s'hauran de determinar els dies concrets de cada cap de setmana en els què es compliran les permanències, la distribució de les hores, el lloc i les tasques educatives. Aquesta mesura va destinada als menors que cometen actes vandàlics o agressions lleus.

- Mesures no privatives de llibertat

1. El tractament ambulatori

En casos d'inimputabilitat en els quals el menor sofreixi una anomalia o alteració psíquica així com una addicció al consum de begudes alcohòliques o drogues es preveu aquesta mesura en la qual el menor té el deure d'assistir al centre on se li aplicarà un programa de tractament elaborat per facultatius mèdics i on s'indicarà quan ha d'assistir a tal centre per a rehabilitar-se. El tractament ambulatori pot aplicar-se sol o conjuntament amb una altra mesura fent que per a que li sigui aplicable existeixi el consentiment explícit del menor. Per tant, els menors envers aquesta mesura, habiten en el seu domicili.

2. L'assistència a un centre de dia

El menor residirà al seu domicili habitual i acudirà al centre per tal de dur a terme les activitats de recolzament. Tal mesura està pensada per a què el menor, quan acudeixi al centre, gaudeixi d'un ambient estructurat que la família no li proporciona.

3. La llibertat vigilada

Consisteix en fer un seguiment del menor i de la seva assistència a l'escola o al lloc de treball obligant-lo a seguir les pautes marcades en el programa individualitzat segons la seva situació personal. També resta obligat a mantenir entrevistes amb els professionals i a complir unes regles de conducta com:

- Obligació de residir en un lloc determinat i de comparèixer davant el jutge o professional designat per a informar de les activitats designades i prohibició d'absentar-se del lloc de residència sense autorització judicial
- Assistir a l'escola regularment i acreditar tal assistència al jutge
- Sotmetre's a programes culturals de formació, educatius, laborals, professionals
- Prohibició d'acudir a determinats llocs

La finalitat, doncs, de la llibertat vigilada no és altra que oferir una intervenció individual al menor i realitzar seguiments de les activitats buscant oferir la integració de l'adolescent.

Dins de la llibertat vigilada trobem la **supervisió intensiva** en la qual es requereix una tutoria sobre l'infractor per part d'un professional. Alguns dels avantatges que presenta aquesta mesura són:

- Permanència en el medi social i familiar

- Menor reincidència

4. La convivència amb una altra persona, família o grup educatiu amb finalitat resocialitzadora del menor

La selecció d'aquesta persona l'efectuarà l'entitat pública de protecció entre les que s'hagin ofert i acceptin la convivència realitzant una audiència prèvia al menor al qual se li conserva el dret a relacionar-se amb la seva família.

A les persones seleccionades se'ls estableixen uns límits: no estar mancades de l'exercici dels seus drets civils ni estar inhabilitades per a exercir com a tutores dels menors així com gaudir de condicions personals, familiars i econòmiques adequades i hauran d'acceptar tal convivència amb el menor. D'altra banda, aquestes persones han de guardar una relació estreta amb els serveis socials.

5. Les prestacions en benefici de la comunitat

Consisteixen en realitzar activitats no retribuïdes, d'interès social o en benefici de persones en situació de precarietat sempre i quan estiguin relacionades tals activitats amb el bé jurídic lesionat i no atemptin contra la dignitat del menor.

En el propi programa es decidirà el lloc on realitzar-les, el responsable de les activitats, el nombre d'hores de jornada i l'horari. Un cop l'entitat en la qual es realitzaran les prestacions es notificada, s'inicia el disseny del programa d'intervenció amb els horaris d'aquesta.

La mesura té un caràcter punitiu ja que suposa perdre temps lliure del menor i s'ha d'imposar amb el seu consentiment.

6. Realitzar tasques socio-educatives

Tal i com s'indica en l'Exposició de Motius de la Llei Orgànica, pot ser una mesura autònoma o pot formar part d'una altra més complexa. Les tasques es determinaran en el programa del menor per tal de fomentar el seu desenvolupament personal sense que existeixi internament ni llibertat vigilada.

El fet d'assistir a un taller ocupacional o a cursos per a trobar feina són exemples de tasques socials i educatives tot i que com a rellevant trobem l'experiència belga OIKOTEN la qual utilitza el Camino de Santiago per tal de rehabilitar joves delinqüents.

7. La prohibició d'aproximar-se a la víctima o comunicar-se amb ella o amb els seus familiars

Impedeix al menor atansar-se a ells ja sigui al seu domicili, al lloc de treball o a qualsevol altre lloc impeding també qualsevol contacte visual, telefònic, escrit, verbal o telemàtic.

8. L'amonestació

S'insta al menor a no cometre els fets en un futur fent-li entendre la gravetat dels seus fets comesos i les conseqüències d'aquests. És executada pel jutge de menors en la sala de vistes.

9. La privació del permís de conduir ciclomotors o vehicles de motor o del dret a obtenir-los o de llicències de caça o pesca o de llicències per a l'ús d'armes

En el dret penal d'adults també està contemplada i se li podran imposar, al menor, com a accessòries a una altra mesura quan hagi comès un delicte utilitzant un vehicle a motor o una arma tot i que només seran aplicables als majors de 18 anys ja que aquests permisos els menors no els poden obtenir.

10. La inhabilitació absoluta de treball i càrrecs públics i la incapacitat per a accedir a aquests

Introduïda per la Llei Orgànica 7/2000 de 22 de desembre, aquesta mesura està prevista per als qui cometin delictes de terrorisme juntament amb la mesura d'internament tancat amb una duració temporal superior entre quatre i quinze anys al de la duració de la mesura d'internament en règim tancat (Disposició Addicional Quarta de la LORPM).

En definitiva, com a **critèris per a l'aplicació de les mesures analitzades** trobem:

- ✓ la proporcionalitat i gravetat del seu delicte
- ✓ el nombre de fets comesos
- ✓ les circumstàncies que concorrin en el menor
- ✓ les mesures explicades són determinades en funció de l' **interès del menor**, fent-lo responsable i sense pertorbar el seu desenvolupament personal

3.4.1 Regles per tal d'aplicar les mesures

S'estableix una regla general de flexibilitat a l'hora d'elegir les mesures tant pel MF com pel jutge i per l'advocat segons les proves practicades, l'edat, les circumstàncies personals i familiars, la personalitat i l'interès del menor que es posin de manifest en els informes de l'equip tècnic. Tal flexibilitat es posa de manifest a l'hora d'elegir la mesura i la seva duració, empoderant al jutge per a reduir o modificar tals mesures en virtut dels articles 13 i 51.

Pel que fa al principi acusatori, segons l'article 8 de la LORPM, el jutge no pot imposar una mesura més restrictiva de drets ni per un temps superior a la sol·licitada pel MF.

A més, si es tracta d'una mesura privativa de llibertat la seva duració no podrà excedir del temps que hagués durat la pena privativa de llibertat que se li hagués imposat pel mateix fet si l'infractor hagués estat major d'edat i declarat responsable conforme al CP.

Tot i això, quan el menor incorri en alguna de les circumstàncies de l'article 20 del CP només se li podrà imposar la mesura d'internament terapèutic o tractament ambulatori.

En el relatiu a la **duració de les mesures**, aquestes no podran excedir de dos anys. La mesura de permanència de cap de setmana no podrà superar els vuit caps de setmana i la prestació en benefici de la comunitat no podrà superar les cent hores. Si es tracta de menors de 14 o 15 anys la duració de la mesura queda limitada a un màxim de 3 anys, 150 hores de prestacions en benefici de la comunitat i 12 permanències de cap de setmana. Si en el moment de la comissió dels fets el menor ja té 16 anys i ha utilitzat violència o intimidació en les persones la duració de la mesura podrà arribar fins a un **màxim de sis anys**. La de permanència de cap de setmana podrà arribar fins als setze caps de setmana i les prestacions en benefici de la comunitat les 200 hores.

Amb tot, si el jutge aprecia que els fets són d'extrema gravetat (reincident) s'haurà d'imposar una mesura d'internament en règim tancat d'un a sis anys i una altra mesura de llibertat vigilada amb assistència educativa fins a un màxim de cinc anys.

Es preveu una **duració excepcional** de les mesures quan els fets comesos siguin constitutius de delictes d'homicidi, assassinat, agressions sexuals o terrorisme: si el menor té menys de 16 anys se li imposarà una mesura d'internament tancat d'un a cinc anys juntament amb llibertat vigilada fins a un màxim de 3 anys; i si és major de 16, se li imposarà internament tancat d'un a vuit anys amb llibertat vigilada de fins a 5 anys.

En el cas de **delictes de terrorisme** efectuats per menors de 14-15 anys, es preveu internament tancat d'un a cinc anys, tres de llibertat vigilada i de quatre a quinze anys d'inhabilitació absoluta. D'altra banda, si és major de 16, se li aplica el règim previst pels majors de 16 en la resta de delictes i de quatre a quinze anys d'inhabilitació absoluta.

D'altra banda, quan el menor sigui responsable d'una pluralitat de delictes se li aplicaran una o diverses mesures tenint en compte que si un mateix fet és constituït de dos infraccions, se li aplicarà la mesura que correspongui a la mesura més greu constituïnt i donant lloc a un **concurus ideal de delictes**.

Quan es tracti d'una infracció reiterada o amb pluralitat de víctimes, se li imposarà la mesura que correspongui al més greu dels fets comesos i si se li imposen varies mesures i no poden ser complertes simultàniament es podran substituir per altres, o establir que es compleixin successivament.

Una vegada imposada la mesura, el jutge pot d'ofici o a instància del MF o de l'advocat del menor, amb la corresponent audiència, deixar sense efecte la mesura imposada, reduir-ne la duració i substituir-la per una altra fent que tal fet sigui susceptible d'interposició de recurs d'apel·lació davant l'Audiència Provincial.

Pel que fa a la **substitució de mesures**, prevista en l'article 51 de la LORPM, s'estableixen dos límits.

D'una banda, en els supòsits de substitució de la mesura d'internament i quan s'hagi substituït la mesura d'internament tancat per la de semiobert o obert i el menor no evolucioni, el jutge de menors pot deixar-ho sense efecte tornant a aplicar la mesura substituïda d'internament en règim tancat.

D'altra banda, en els casos de l'article 50.2 de la LORPM que cita el trencament, es pot dur a terme la substitució per un internament en centre semiobert. El trencament s'ha de relacionar amb l'article 14 del Reglament, en el qual es fa al·lusió a que l'entitat pública ha de comunicar al jutge de menors i al MF els incompliments per part del menor de les mesures d'internament i permanència de cap de setmana com pot ser la seva fuga o la no presentació en el seu domicili.

En definitiva, si la mesura que es trenca és privativa de llibertat, una vegada que es detingui al menor s'haurà de reingressar-lo al centre i si es tracta d'una mesura de permanència, se'l portarà al seu domicili sent susceptibles de recurs totes les decisions que s'adoptin durant l'execució davant el jutge de menors de manera escrita o verbal o del director del centre on es troba internat el menor fent que siguin resolts en dos dies amb interlocutòria que a la vegada és susceptible de recurs d'apel·lació davant l'Audiència provincial.

Per tal de concloure hem d'especificar que quan el menor arribi a la majoria d'edat continuarà amb el compliment de la mesura, és a dir, que no queda exempt de la part que li falta per a complir encara que arribi als 18 anys, sempre i quan els fets s'haguessin comès entre els 14 i 18 anys, i, tenint en compte que els fets comesos per menors prescriuran:

- Als cinc anys quan es tracti de delictes greus castigats amb pena superior a deu anys
- Als tres anys quan sigui un altre delicte greu
- A l'any quan sigui menys greu
- Les mesures aplicades als menors prescriuen als tres anys quan s'imposin per temps superior a dos anys, mentre que les restants prescriuen als dos anys, excepte les que no constitueixin privació de llibertat les quals prescriuen a l'any

3.5 La retribució i la prevenció com a aproximació criminològica de la naturalesa de la LORPM

La intensitat de la resposta penal s'hauria de graduar en ordre a que un menor no té la mateixa capacitat mental amb 12 anys que amb 16.

Segons Gemma Rojo i Serres¹³, conforme a l'evolució del menor s'ha de tenir en compte la seva maduresa, és a dir, que aquest menor entengui el que és correcte i el que no segons la seva edat.

Les mesures de la LORPM tenen caràcter preventiu ja que busquen la no reincidència del menor, i s'ordenen a partir de la privació de llibertat o la no privació de llibertat, sent la més greu la mesura d'internament tancat, tot i que s'assimilen a les de l'article 33 del CP previstes per a adults.

La LO 5/2000 no té com a objectiu la sanció ni la retribució sinó que respecta l'interès superior del menor ja que en el procés penal de menors, s'apliquen mesures i no penes. Per aquesta raó, també hi ha una finalitat de rehabilitar el menor on hi juga un paper important el MF i el Jutge de Menors així com els equips de psicòlegs.

Per això, i en base a establir programes rehabilitadors, s'ha de diferenciar entre prevenció primària i prevenció secundària tenint en compte que la primera actua sobre el focus del problema abans de que es cometin conductes no acceptades i que, s'aconsegueix mitjançant l'educació del menor. La segona actua quan el conflicte s'ha exterioritzat i s'intenta dissuadir mitjançant la impartició de programes d'actuació policial i la prevenció terciària és la que té com a objectiu evitar la reincidència dels menors reclusos.

En totes elles es procura utilitzar **tècniques d'intervenció** que inclouen no sols l'ambient familiar o educatiu en el qual es desenvolupa el menor sinó també la comprensió de tal i dels seus valors per a incrementar la sensibilitat del menor així com l'autocontrol dels sentiments i de les emocions.

¹³ Per a un estudi complementari de les teories generals del dret penal, veure G. ROJO SERRES, " La responsabilitat penal dels menors. Entre la retribució i la prevenció", UOC, 2013, pp.1-5

4. El procés penal de menors

Pel que fa al sistema processal penal, a Espanya, regeix el **sistema acusatori formal o mixt** que té com a característiques la separació de la funció de jutjar i acusar i la distinció entre el sumari per tal d'investigar els fets i el judici oral on es presenten les proves. A més, el judici oral es troba regit pels principis d'oralitat i contradicció així com la immediació i concentració.

4.1 Els Jutjats de Menors i les seves competències

La jurisdicció de menors és una jurisdicció especialitzada en virtut de les persones a les quals es dirigeix el procediment: els menors d'edat.

Els jutjats de menors estan compostos per membres de la carrera judicial amb categoria de magistrats especialitzats. A més, com a regla general ha d'existir almenys un jutjat de menors en cada província el qual tindrà la seva seu en la capital de tal província. Tot i això, quan es consideri necessari per motius de treball, es pot constituir un jutjat de menors quan estenguin la seva jurisdicció a un o varis partits judicials dins de la mateixa província tal i com disposa l'article 96 de la LOPJ.

De manera excepcional, també es podrà establir que un jutjat de menors estengui la seva jurisdicció al territori de dos o més províncies dins d'una mateixa Comunitat Autònoma.

En primer lloc, la competència objectiva abasta a tot delictes tipificats en el CP o lleis penals especials comès per qualsevol persona major de 14 anys i menor de 18¹⁴, corresponent la competència funcional als jutges de menors per tal de conèixer els fets, i resoldre sobre la responsabilitat civil derivada del delictes tal i com estableixen els articles 96 i 97 de la LOPJ.

La LO 7/2000, va introduir una important novetat en la LORRPM, en atribuir la competència pels delictes comesos pels menors relacionats amb el terrorisme, al **Jutjat Central de Menors de l'Audiència Nacional**, excepciant la competència objectiva dels jutges de menors en matèria de terrorisme.

Pel que fa a la competència territorial regeix com a regla general el *fòrum delicti commissi*, és a dir, que la competència correspon al jutge de menors del lloc on s'hagi comès el fet delictiu, excepte en els supòsits de delictes connexos comesos en diferents territoris, ja que, en aquest cas el criteri de competència que regirà serà el del domicili del menor.

¹⁴ Veure article 1.1 LORPM

Subsidiàriament, és competent el jutjat del lloc en el qual s'hagués comès el delictes castigat legalment de forma més severa, i, si tots els delictes comesos tinguessin el mateix càstig, pel primer que comencés la causa fixant que si les causes haguessin començat al mateix temps, l'Audiència o el Tribunal Suprem decidiran quin jutjat de menors és el competent.

Per tant, en el cas que no es conegués el lloc de comissió dels fets, el Jutjat de Menors competent serà:

- El del terme municipal o partit en el qual s'hagin descobert proves materials del fet
- El del terme municipal o partit en què el presumpte responsable hagi estat detingut
- El del lloc de residència del presumpte autor
- Qualsevol que hagués tingut notícies del delictes

Convé destacar que si es cometen varis fets delictius i aquests són connexos, s'hauran d'acumular en un únic procediment.

A mode de resum i pel que fa a les competències d'altres òrgans jurisdiccionals:

- ✓ Els Jutjats d'Instrucció resoldran sobre els procediments d'Habeas Corpus de menors
- ✓ El Jutjat Central de Menors de l'Audiència Nacional coneixerà dels delictes de terrorisme comesos per menors d'edat (article 520 bis de la Lecrim en el qual s'estableix que ens els casos de terrorisme es pot prorrogar la detenció i la comunicació), tot i que l'article 20.4 de la LORPM estableix que els procediments de la competència de l'AN no es podran acumular amb altres instruïts en l'àmbit de jurisdicció de menors, i l'article 41.4 disposa que les sentències dictades pel Jutjat Central de Menors de l'AN són susceptibles de **recurs d'apel·lació** davant de la Sala de lo Penal de l'AN.
- ✓ L'Audiència Provincial coneixerà dels recursos d'apel·lació contra les sentències dictades pels Jutjats de Menors i la Sala Segona de lo Penal del Tribunal Suprem coneixerà dels recursos de cassació.

4.2 Les fases del procés penal de menors

4.2.1 Les diligències preliminars i la fase d'instrucció: especial referència a la detenció del menor i als drets que l'assisteixen

La fase de diligències prèvies constitueix la fase de pràctica dels actes d'investigació sota la direcció del Jutge d'Instrucció en el cas del sumari o del MF en el cas de les diligències preliminars.¹⁵

Tal i com és sabut, la notícia de la comissió d'un delictes pot arribar al Fiscal per atestat policial, per denúncia de particular o el mateix MF pot iniciar-la d'ofici¹⁶. En relació a això, cal precisar que en cas de delictes semipúblics, tals diligències s'han d'incoar quan no es compleixi amb la procedibilitat, és a dir, la denúncia de la persona perjudicada o del seu representant i, si són delictes privats, es necessària la querella del perjudicat.

Primerament, l'article 773.2 de la Lecrim estableix que la fase d'instrucció s'inicia amb un acord exprés del fiscal anomenat decret d'incoació de diligències d'investigació, és a dir, tal fase no ha de ser oberta quan aquests fets no tinguin rellevància penal o quan no incriminin a menors d'edat majors de 14 i menors de 18 anys, casos en els quals es decretarà l'arxiu de les actuacions.

Es menciona, doncs, en aquesta fase d'instrucció el paper fonamental que té el MF pels fets previstos a l'article 1 de la LO 5/2000 de 12 de gener, sent de competència del jutge d'instrucció només l'aplicació de mesures que limitin drets fonamentals.¹⁷

El propòsit més destacable d'aquestes diligències preliminars és que només existeixen quan hi hagi dubtes sobre els elements per a incoar l'expedient ja que després de tal incoació es designa advocat per al menor.

La **incoació de l'expedient** té lloc mitjançant la resolució del fiscal, la qual adopta la forma de Decret, sempre i quan li arribi al seu coneixement que s'han comès fets delictius corresponents a algun precepte del CP i que un menor sigui l'autor de tals fets delictius. Seguidament, el MF donarà compte al Jutjat de Menors i es decretarà l'obertura de diligències per al seu tràmit així com de la peça separada de responsabilitat civil¹⁸.

¹⁵ GRANDE SEARA, P. i TEIXEIRA RODRÍGUEZ, X., *El enjuiciamiento penal de los menores*. Boletín Oficial del Estado, Madrid, pp. 56-78

¹⁶ Veure article 260 de la Lecrim

¹⁷ Veure articles 16 i 23 LORPM

¹⁸ Veure article 16.3 de la LORPM

En relació al desistiment en la incoació de l'expedient, l'article 18 de la LORPM introdueix el principi d'oportunitat reglada sempre i quan constitueixin delictes menys greus sense violència o intimidació excloent els delictes greus i els menys greus quan no concorri violència o intimidació i que el menor en qüestió no hagi comès delictes de la mateixa naturalesa. També es faculta al fiscal per a desistir de la continuació de l'expedient segons la gravetat dels fets tenint en compte la **conciliació** o que el menor s'hagi compromès a **reparar** el dany a la víctima en virtut de l'article 19 de la LORPM. En aquest cas, el fiscal no arxiva sinó que ho ha de realitzar el jutge a petició del primer, sol·licitant-li el sobreseïment i l'arxiu de les actuacions.

Per altra part, l'article 22.2 de la Reforma del 2006 disposa que l'expedient serà notificat al menor des del moment de la seva incoació i s'establirà un termini de 3 dies per a que es designi advocat, advertint-los-hi que de no fer-ho, se li designarà d'ofici. En tot cas, però, l'avocat s'ha de dirigir al jutge de menors tot i que l'acusador particular no podrà personar-se en la fase de diligències prèvies.

- **El lletrat del menor en la fase d'instrucció**

El lletrat del menor pot sol·licitar del MF, igual que l'acusació particular, les diligències necessàries segons l'article 26 de la LORPM, resolent el fiscal mitjançant Decret.

És convenient dir que l'article 26 després de la reforma del 2006 de la LORPM, unifica el tractament de l'acusació particular i de la defensa quan es sol·liciten diligències d'instrucció al fiscal tot i que l'acusador particular no pot proposar prova relativa a la situació psicològica i familiar del menor i es pot prescindir de la prova de l'acarament si no és fonamental per a esclarir els fets.

Tot i això, si el lletrat o l'acusació particular pretenen que es practiquin diligències que afectin a drets fonamentals del menor, es necessitarà al fiscal el qual decidirà si és pertinent dirigint-se al jutge segons l'article 23.3 de la LORPM. De manera paral·lela, les diligències policials que restringeixin drets fonamentals, com poden ser els supòsits d'autoritacions d'entrada i registre dels domicilis així com de les comunicacions i intervencions corporals, s'han de sol·licitar al MF per a que aquest ho sol·liciti al jutge segons l'establert en l'article segon del Reglament de la LORPM.

Amb tot, s'ha de precisar que els decrets pels quals el fiscal inadmet les diligències proposades pel lletrat o acusació particular no són susceptibles de recurs.

- **Especial intervenció del MF i de l'Equip tècnic**

Al **Ministeri Fiscal** se li atribueix la instrucció del procés o expedient i l'exercici de l'acusació pública en virtut dels articles 124 de la CE i 1 i 3 del seu Estatut Orgànic.

Com a funcions principals destaca la de defensar els drets dels menors, vigilar tals actuacions en interès dels menors, observar les garanties del procés i impulsar-lo, rebre denúncies dels fets delictius comesos per menors, iniciar un procediment per a cada fet delictiu, desistir de la incoació de l'expedient, dirigir la instrucció com a activitat investigadora, ordenar a la policia judicial que practiqui actuacions per tal d'aclarir els fets, sol·licitar al jutge la pràctica de diligències així com l'adopció de mesures cautelars i requerir de l'equip tècnic l'informe dels menors.

D'altra banda **l'equip tècnic** està conformat per psicòlegs, educadors i treballadors socials i es troba adscrit al Jutjat de Menors. L'equip ha d'estar present en totes les fases del procediment a sol·licitud del menor i assessorar al Jutge de Menors i al MF. En la instrucció pot proposar no continuar amb la tramitació de l'expedient i la no intervenció del menor degut al temps transcorregut des de la comissió dels fets. També incideixen en la mediació i conciliació¹⁹ i reparació entre el menor i la víctima i intervenen com a pèrits en la fase d'audiència.

L'informe per part de l'equip tècnic s'haurà d'entregar al jutge en un termini de 10 dies prorrogable per un període no superior a un mes en casos complexos.

- **Altres diligències d'instrucció**

1) **La roda de reconeixement:** el jutge la pot acordar d'ofici o a petició de les parts segons l'article 368 de la Lecrim quan existeixin dubtes d'identitat sempre i quan existeixi autorització del MF o del Jutge de Menors.

2) **La declaració del menor investigat:** el fiscal ha de rebre declaració del menor quan l'advocat ho proposi. Segons l'article 35 de la LORPM, no és necessària l'assistència dels progenitors o representants legals durant la declaració del menor com tampoc ho és en la fase d'audiència. Per tant, si no compareixen els progenitors del menor, la declaració ha de tenir lloc igualment, davant de dos fiscals.

L'article 406 de la Lecrim estableix que no dispensarà, la confessió del menor, de practicar diligències per a adquirir el coneixement de la veritat de la confessió i de l'existència del delicte; i en l'article 17.2 de la LORPM s'estableix que el menor detingut té dret a entrevistar-se reservadament amb el seu advocat abans de declarar.

3) **El testimoni menor d'edat (articles 410 a 450 Lecrim):** la declaració de testimonis menors d'edat s'ha de dur a terme evitant la confrontació visual dels mateixos amb l'inculpat, podent acordar el jutge la gravació de la declaració. A més, les declaracions de menors poden realitzar-se davant experts i en presència del MF.

¹⁹ B. CRUZ MÁRQUEZ, "La mediación en la Ley Orgánica 5/2000 reguladora de la responsabilidad penal de los menores: conciliación i reparación del daño", *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, núm. 07-14, 2005, pp.1-34

4) **L'acarament (articles 451 a 455 de la Lecrim)**: es preveu quan els testimonis o processats no coincideixin en les declaracions dels fets advertint-los que si no diuen la veritat poden incórrer en pena de fals testimoni. En el cas de menors d'edat no es practica l'acarament però si el jutge ho considera fonamental ho pot acordar sense lesionar l'interès dels testimonis.

5) **La inspecció ocular (articles 326 a 333 de la Lecrim)**: la qual consisteix en observar fets que permetin comprovar, la manera en què es va configurar el fet delictiu. Per aquest mitjà s'observen petjades, vestigis, rastres, que sorgeixen de la inspecció de coses, persones o llocs, relacionats amb el delictes objecte del procés.

6) **El secret de l'expedient (article 302 de la Lecrim)**: no pot ser acordat d'ofici pel jutge sinó que ha de ser sol·licitat per les parts (MF, el menor o progenitors, acusació particular) i pot ser acordat durant tota la instrucció o durant un període limitat d'aquesta.

Pel que fa a la **detenció del menor com a mesura cautelar**, s'ha d'establir que, primerament, si es corroboren els fets constitutius de delictes, es procedirà a detenir al menor sempre i quan la detenció sigui necessària i duri el temps estrictament necessari. Cal fer referència aquí a l'article 17.2 de la CE que estableix un termini màxim de 72 hores, en les quals el detingut ha de ser posat en llibertat o a disposició del jutge.²⁰

El menor ha de ser informat dels fets imputats, les raons de la detenció i els drets que té i, la declaració que presti el menor haurà de ser feta en presència del advocat i dels seus pares, excepte que no tinguin representants legals, llavors haurà de ser en presència del MF que no sigui l'instructor del expedient.

La llei assenyala com a termini màxim per a la duració de la **detenció policial 24 hores** sense requisit de que siguin esgotades si la detenció no ho requereix, tot i que l'article 520 bis de la Lecrim estableix una pròrroga de 48 hores de la detenció quan sigui necessari per a finalitats d'investigació o quan es tracti de delictes relacionats amb bandes armades o terroristes.

La idea central és que ens trobem amb què la detenció d'un menor no pot durar més de 24 hores i que s'haurà de resoldre sobre aquesta dins de les 48 hores a partir de la detenció. En definitiva, el termini previst per als menors és inferior al previst en l'article 520 de la Lecrim que és de 72 hores.

Dins d'aquest apartat, cal fer menció al **procediment d'habeas corpus** previst en l'article 17.6 de la LORPM i que s'atribueix al jutge d'instrucció del lloc en què es trobi el menor

²⁰ En aquest context s'han de tenir en compte l'article 117.3 de la CE i el 520.2 de la Lecrim

privat de llibertat i, si no constés el lloc, on s'hagi produït la detenció i, en defecte d'aquests, el lloc on s'hagin tingut les últimes notícies del menor.

Si l'habeas corpus es instat pel menor, la força pública ho notificarà immediatament al MF i si es instat pels seus progenitors no és necessària tal notificació.

Ens adonem doncs, que pot plantejar-se no només enfront detencions practicades per la policia judicial sinó també per les acordades pel fiscal.

En segon lloc, **l'internament del menor**²¹ en un centre per tal de garantir-ne la seva presència en el procediment necessita de la corresponent compareixença on han d'estar presents el MF, l'advocat del menor i el menor així com el representant de l'equip tècnic i el de l'entitat pública de protecció de menors. En canvi, quan la mesura **no sigui privativa de llibertat**, no és necessària aquesta compareixença sinó que el jutge de menors escoltarà l'advocat del menor, el representant de l'equip tècnic i al representant de l'entitat pública de protecció de menors.

En aquest moment és quan el MF ha de comprovar que el menor no estigui immers en una causa d'exempció de responsabilitat criminal de l'article 20 del CP, tot i que si és així, es conclou l'expedient i es sol·liciten les mesures al jutge de menors.

En definitiva, la fase d'instrucció, fase en la qual s'estipula la mesura aplicable al menor, conclou quan el MF formula escrit d'al·legacions i el remet al jutjat de menors fent que s'obri la fase d'audiència.

En tercer lloc, és d'especial rellevància per a introduir els drets dels menors, fer esment a la **Proposta de Directiva del Parlament Europeu i del Consell sobre les garanties processals per als menors imputats en procediments penals**, en la qual la Comissió pretén un judici equitatiu vetllant pels drets del menor com és el dret a l'assistència d'un advocat, el dret a demanar un reconeixement mèdic en el moment de la privació de llibertat i l'obligació de realitzar un enregistrament audiovisual dels interrogatoris de menors. També el Consell de l'Advocacia Europea també valorà tal Proposta de Directiva en la qual conclou que considera correcte que en els 18 anys s'estableixi la majoria d'edat deixant de ser menor.

L'article 22 de la LORPM legalitza els drets del menor tenint en compte que s'ha de respectar la seva personalitat, la seva llibertat religiosa i ideològica i els seus drets i interessos. En definitiva, tals drets que garanteixen el principi de contradicció, són:

- Dret a ser informat pel jutge, el MF o l'agent de la policia dels drets que l'assisteixen

²¹ Veure l'article 23 del RD 1774/2004 de 30 de juliol

- Dret a designar un advocat que el defensi, o que li sigui designat d'ofici, i a entrevistar reservadament, fins i tot abans de prestar declaració²². Cal dir que, els representants legals del menor podran designar tal advocat oralment o de forma escrita.
- Dret a intervenir en les diligències que es practiquin durant la investigació preliminar i en el procés judicial, i a proposar i sol·licitar, respectivament, la pràctica de diligències.
- Dret a ser escoltat pel jutge o el tribunal abans d'adoptar qualsevol resolució que el concerneixi personalment.
- Dret a l'assistència afectiva i psicològica en qualsevol estat i grau del procediment, amb la presència dels pares o d'una altra persona que indiqui el menor, si el jutge de menors autoritza la seva presència.
- Dret a l'assistència dels serveis de l'equip tècnic adscrit al jutjat de menors.

A cada menor infractor se li ha d'obrir un expedient on es contindran els testimonis derivats de cada un dels expedients de reforma en els quals hagi intervingut el menor, però no serviran per a al·legar antecedents penals. D'aquesta manera, el MF donarà vista de l'expedient a l'advocat del menor en un termini no superior a 24 hores.

D'altra banda, l'article 56.2 de la LORPM fa una menció als drets dels menors internats que són:

1. Dret a que l'entitat pública de la que depèn el centre vetlli per la seva vida i la seva integritat sense ser sotmesos a tractes degradants
2. Dret del menor a rebre educació i formació
3. Dret a que es respecti la seva intimitat enfront tercers
4. Dret a exercir drets civils, polítics, socials, religiosos, econòmics i culturals
5. Dret a estar en el centre més proper al seu domicili segons el règim d'internament i a no ser traslladats fora de la seva Comunitat Autònoma
6. Dret a l'assistència sanitària gratuïta, a rebre escolarització bàsica obligatòria
7. Dret a un programa de tractament individual
8. Dret a comunicar-se amb els seus pares i familiars i a gaudir dels permisos
9. Dret a comunicar-se reservadament amb l'advocat, amb el jutge de menors i amb el fiscal
10. Dret a una formació laboral adequada així com a un treball remunerat
11. Dret a formular peticions i queixes a la Direcció del centre i a les demès autoritats
12. Dret a rebre informació personal dels seus drets referents a la seva situació personal i judicial
13. Dret a que els seus representants legals siguin informats sobre la seva situació
14. Dret de les menors internades a estar amb els seus fills menors de tres anys

²² Veure article 17 de la LORPM

Altrament, en l'article 57 de la LORPM trobem els deures als quals se sotmeten els menors interns que, també es troben continguts en la LOPG, com són l'obligació de romandre en el centre fins el moment de la seva posada en llibertat, rebre l'ensenyança bàsica obligatòria, respectar i complir les normes del centre així com respectar a les autoritats i a la resta d'internats, utilitzar les instal·lacions de manera adequada, respectar les normes d'higiene i, per últim, participar en activitats formatives, educatives i laborals.

El MF conclou la fase d'instrucció comunicant-ho a les parts interessades fent que aquesta decisió no sigui recurrible i realitzant un escrit d'al·legacions que ha de contenir la responsabilitat civil citant les circumstàncies personals i socials del menor, escrit que resumirà l'informe elaborat per l'Equip Tècnic.

4.2.2 La fase intermèdia i la fase d'audiència

En primer lloc, una vegada rebut l'expedient pel jutge de menors, comença la fase intermèdia²³ en la qual es determina si concorren els pressupostos necessaris per tal d'obrir la fase d'audiència, o en cas negatiu, s'ha de decretar el sobreseïment de la causa.

El jutge donarà trasllat de l'expedient a l'advocat del menor, per a què en 5 dies hàbils formuli escrit d'al·legacions amb el mateix contingut exigít a l'escrit del fiscal i proposi les proves pertinents en virtut dels articles 30 i 31 de la LORPM.

Per tant, la conclusió correspon al Fiscal instructor, quan considera que s'han esgotat totes les possibilitats en la investigació dels fets i s'obre la fase d'audiència.

Amb tot, l'article 31 de la LORPM modificat per la LO de l'any 2006, disposa que un cop rebut l'escrit d'al·legacions amb l'expedient, el Lletat de l'Administració de Justícia del Jutjat de Menors, els incorporarà a les seves diligències i s'obrirà el tràmit d'audiència, comunicant-ho a qui exerceixi l'acció penal i la civil en un termini de 5 dies hàbils per a que posteriorment, es formuli l'escrit d'al·legacions i es proposi prova.

L'article 25 de la LORPM permet, tal i com s'ha explicat anteriorment, que l'acusació particular insti la proposició de mesures i proposi proves que afectin a circumstàncies familiars i socials del menor. Com a conseqüència, es presentarà l'escrit d'al·legacions i, al igual que el lletrat del menor, per tal de presentar-lo es beneficia d'un termini de 5 dies, tenint en compte que si el lletrat no presenta l'escrit, es considerarà que s'oposa a les al·legacions del MF segons el que disposa l'article 34 de la LORPM.

²³ E. URBANO CASTRILLO, J. ROSA CORTINA, *La responsabilidad penal de los menores adaptada a la LO 8/2006, de 4 diciembre*, Thomson-Aranzadi, Navarra, 2007, pp.193-227

En vista de les al·legacions de les parts, si no hagués existit conformitat, el jutge de menors, un cop realitzats els tràmits anteriors podrà en virtut de l'article 33 de la LORPM:

- 1) Dictar sentència de conformitat si es donen els requisits previstos en la llei
- 2) Acordar la celebració de l'audiència
- 3) Acordar el sobreseïment provisional si el menor es troba en parament desconegut i ordenant a les Forces i Cossos de Seguretat que el busquin
- 4) Acordar el sobreseïment de les actuacions mitjançant interlocutòria motivada a petició del MF
- 5) Arxivar per sobreseïment de les actuacions amb remissió de particulars a l'entitat pública de protecció de menors corresponent si s'ha sol·licitat així pel fiscal
- 6) La inhibició consistent en la remissió de les actuacions al jutge competent quan el jutge de menors consideri que no li correspon el coneixement de l'assumpte, prevista en l'article 21 de la LORPM. D'altra banda, si entén que no té competència territorial, es limitarà a remetre les actuacions a la Secció de Menors de la Fiscalia de l'Audiència Provincial o TSJ. Val a dir que un cop s'hagi incoat l'expedient el fiscal no pot inhibir-se sinó que ho ha de sol·licitar al jutge de menors.
- 7) Pràctica de proves proposades per les parts i que haguessin estat denegades pel fiscal durant la instrucció i no puguin celebrar-se durant l'audiència

Contra aquests tràmits es pot interposar, en tot cas, recurs d'apel·lació davant de l'AP així com es pot procedir a la pràctica de les proves denegades en la fase d'instrucció segons l'establert en l'article 26.1 de la LORPM.

En segon lloc, la **fase d'audiència**²⁴ es produeix quan el Jutge de Menors rep l'escrit de defensa de l'advocat i assenyala dia i hora dins els 10 dies següents per a la seva celebració.

En tal fase, han d'assistir el MF, les parts, el lletrat del menor, un representant de l'equip tècnic que hagi evacuat l'informe corresponent, i el menor, el qual podrà estar acompanyat dels seus representants legals. També podrà assistir el representant de l'entitat pública de protecció o reforma de menors que hagi intervingut en les actuacions de la instrucció, quan s'haguessin executat mesures cautelars o definitives imposades al menor amb anterioritat.

El lletrat de l'Administració de Justícia explicarà al menor, en un llenguatge comprensible, els fets que li imputa el MF i les mesures que se sol·liciten així com la responsabilitat civil.

El jutge li preguntarà si es declara autor dels fets i si està d'acord amb la mesura sol·licitada i la responsabilitat civil. Per tant, si el menor es conforma, el jutge dictarà resolució de conformitat i si l'advocat no estigués conforme, el jutge resoldrà sobre continuar o no l'audiència²⁵.

²⁴ Veure articles 35 i següents de la LORPM

²⁵ Veure article 36 de la LORPM

D'altra banda, si es declara culpable sobre els fets però no està d'acord amb la mesura, es practicarà la prova proposada per a determinar l'aplicació o substitució de la mesura més aconsellable, doncs, quan el menor contra qui es dirigeixi l'acció civil no estigui d'acord amb la responsabilitat civil sol·licitada, s'ha de substanciar el tràmit de l'audiència només pel que fa a aquest últim extrem.

Si és procedent la celebració de l'audiència, el jutge ha de convocar el MF, als qui hagin exercit, si s'escau, l'acció penal, al lletrat del menor, i eventualment i respecte de les qüestions que estrictament tinguin a veure amb la responsabilitat civil, a l'actor civil i tercers responsables civilment, perquè manifestin el que considerin convenient sobre la pràctica de noves proves, o, si és el cas, els serà posat de manifest la possibilitat d'aplicar una diferent qualificació o una altra mesura de les que hagin sol·licitat.

Seguidament, el jutge ha d'acordar la continuació de l'audiència resolent en la sentència sobre els extrems plantejats i iniciant la pràctica de la prova proposada i admesa i la que, prèvia declaració de pertinència, ofereixin les parts per a la seva pràctica a l'acte.

A continuació, el jutge ha d'escoltar el MF, el lletrat del menor i l'actor civil i tercers responsables civilment respecte dels drets que l'assisteixen, sobre la valoració de la prova, la seva qualificació jurídica i la procedència de les mesures proposades tenint en compte que, sobre aquest últim punt, s'escoltarà també a l'equip tècnic i, si s'escau, a l'entitat pública de protecció o reforma de menors. Finalment, el jutge ha d'escoltar el menor, deixant l'expedient vist per a sentència.

Dins de la fase d'audiència es conté el tràmit d'al·legacions prèvies que inclou la tesi del jutge, la pràctica de la prova, la ratificació o modificació de les conclusions dels escrits de l'acusació i de la defensa, l'informe de les parts i l'última paraula del menor a la qual el mateix pot renunciar. És aquí, on l'acusació particular i les parts civils poden formular les al·legacions relatives a infracció de drets i proposició de noves proves.

En la primera sub-fase de tesi, el jutge pot canviar la seva qualificació dels fets o imposar una mesura diferent de la sol·licitada, així com declarar la nul·litat de l'expedient.

Pel que concerneix a la pràctica de la prova testifical és imprescindible tenir en compte l'article 707 de la Lecrim que instaura que la declaració de testimonis menors d'edat es durà a terme quan resulti necessari per impedir perjudicis que per a ells puguin derivar del desenvolupament del procés o de la pràctica de la diligència, evitant la confrontació visual dels mateixos amb l'inculpat.

Per últim, pel que fa a la publicitat de les sessions, l'audiència és pública excepte que el jutge la declari secreta en interès superior del menor o de la víctima no autoritzant als

mitjans de comunicació que obtinguin i difonguin dades del menor que permetin la seva identificació²⁶.

4.2.3 La sentència

La sentència s'ha de pronunciar en un termini no superior a 5 dies encara que la resolució de la sentència pot ser anticipada oralment a l'acabar l'audiència²⁷ i la seva execució podrà ser suspesa en les condicions i casos previstos en l'article 40 de la LORPM.

La sentència contindrà els requisits establerts en la LOPJ, valorant la prova i les al·legacions del MF i de les parts tenint en compte les dades sobre la situació i l'entorn familiar i social del menor i si, aquest ja havia comès fets de la mateixa naturalesa amb anterioritat resolent sobre la mesura proposada indicant el termini de duració, els objectius i el contingut.

Contra la sentència motivada és possible interposar recurs d'apel·lació davant de l'AP²⁸ i enfront de les sentències dictades en apel·lació per les AP imposant una de les mesures previstes en l'article 9.4 i 5, podrà interposar-se recurs de cassació per a la unificació de doctrina en els termes de l'article 42 de la LORPM.

4.3 Breu menció a la responsabilitat civil derivada de la comissió d'un delictes

La LORPM dedica els articles 61, 62, 63 i 64 a regular la responsabilitat civil que es deriva de la comissió d'un delictes per part d'un subjecte menor d'edat. D'aquests articles s'extreu que els fets comesos per menors amb danys per a tercers poden generar responsabilitat civil per a ells mateixos, per als seus representants legals i, fins i tot, per a tercers²⁹.

Quan els fets no tinguin transcendència penal, les disposicions aplicables seran els arts. 1902 i 1903 del CC, i el procediment es tramitarà davant la jurisdicció civil conforme a les normes civils. Per contra, quan el fet és penal i delictiu s'obre, pel Jutge de Menors, un procediment per a les responsabilitats civils³⁰.

La regla general, doncs, és que l'acció civil sigui exercitada pel MF. No obstant això, no l'exercirà:

²⁶ Veure article 35 de la LORPM

²⁷ Veure article 39 de la LORPM i article 248.3 de la LOPJ

²⁸ Veure article 41.1 de la LORPM

²⁹ S'entén com a tercers les asseguradores les quals ostenten la legitimació passiva pel que fa a la reclamació pecuniària sempre que el fet delictiu sigui cobert en l'assegurança

³⁰ E. URBANO CASTRILLO, J. ROSA CORTINA, *op. cit.*, pp. 293-338

- a) Quan el perjudicat renunciï a ella
- b) Quan el perjudicat l'exerciti per si mateix en el termini d'un mes des que se li notifiqui l'obertura de la peça de responsabilitat civil
- c) Quan el perjudicat es reservi l'acció civil per a exercir-la davant l'ordre jurisdiccional civil

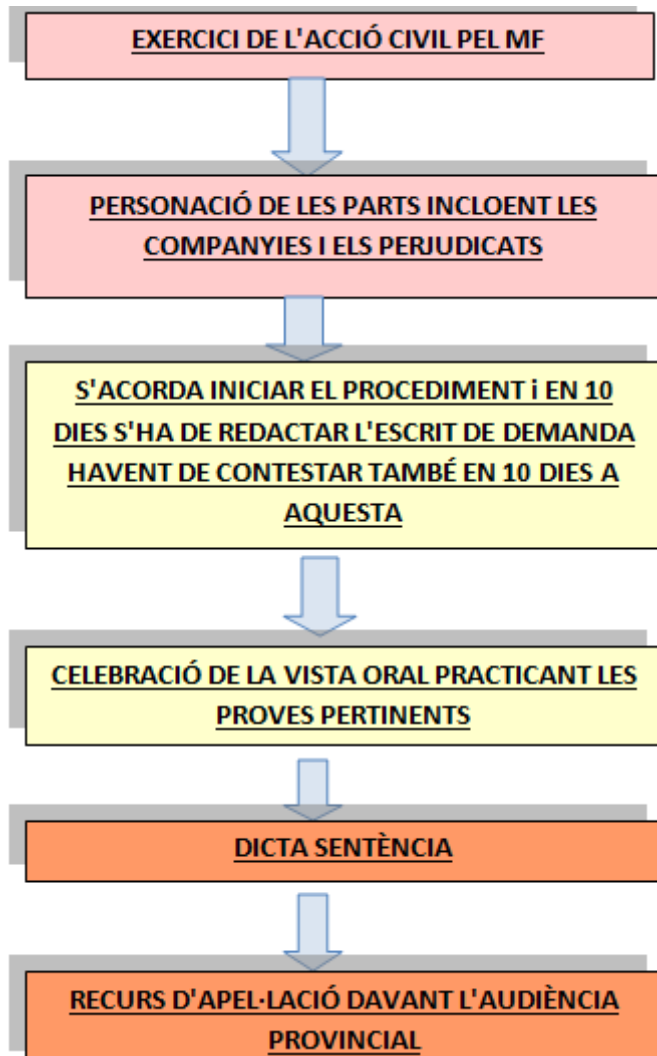
La responsabilitat civil per delictes comesos per menors de l'article 60 de la LORPM resideix en que ens trobem davant un nou sistema de responsabilitat solidària i objectiva de pares i cuidadors.

Per tant, si el menor no supera els 14 anys (queda exclòs de l'àmbit de la LORPM), la responsabilitat civil es regularà pels articles 1902 i següents del CC succeint tot el contrari quan el menor és major de 14 i menor de 18 ja que se li aplicaran els articles 61 a 64 de la LORPM.

L'article 62 de la LORPM remet als articles 109 a 115 del CP segons els quals tal responsabilitat ha de cobrir la restitució abonant els deterioraments ocasionats al mateix, la reparació del dany i la indemnització de perjudicis morals i materials a la víctima i als familiars o tercers.

Pel que fa al procediment, la responsabilitat civil pot ser exigida enfront al propi jutge de menors segons la peça separada de responsabilitat civil per cadascun dels fets imputats i només podrà ser incoada quan després de finalitzar les diligències preliminars, el MF emeti el decret acordant la transformació de les actuacions preliminars d'expedient de menors o bé expressi el seu desistiment.

Per tal de fer més aclaridor aquest procediment civil em valc del següent esquema:

5. Factors que influeixen en la comissió d'il·lícits penals

És notòria l'evolució que ha sofert l'estructura familiar amb un model únic cap a estructures més diverses donant lloc al model de **família monoparental**.

Milton H. Erickson³¹ considerava que la cerca de la pròpia identitat en els adolescents sempre s'encaminava cap al mateix resultat que era distanciar-se dels pares i créixer amb la influència dels amics. Així, sentir-se acceptat pel grup d'amics o **grup d'iguals** constitueix un factor important que determina les possibilitats de delinquir si l'entorn d'amistats també ho fa.

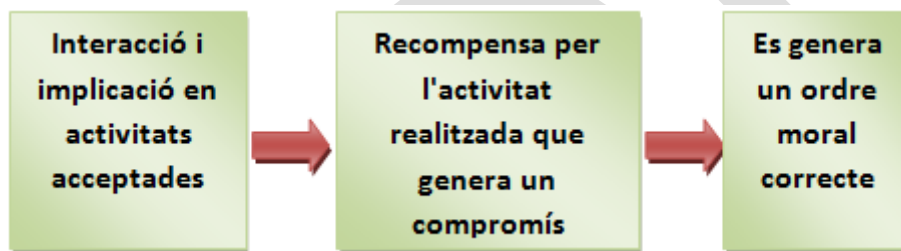
³¹ HALLEY, J. "Terapia no convencional. Las técnicas psiquiátricas de Milton H. Erickson", Amorrortu Editores, Buenos Aires, 1994

En primer lloc, per tal d'endinsar-me en el tema en qüestió, cal dir que Catalano y Hawkins van crear la **Teoria del Desenvolupament Social** aplicada a prevenir la delinqüència i, l'objectiu de la qual és entendre la conducta antisocial, comprenent els factors de risc i de protecció. D'aquesta manera, els dos psicòlegs incideixen en què les persones realitzen activitats perquè pretenen una mena de recompensa.

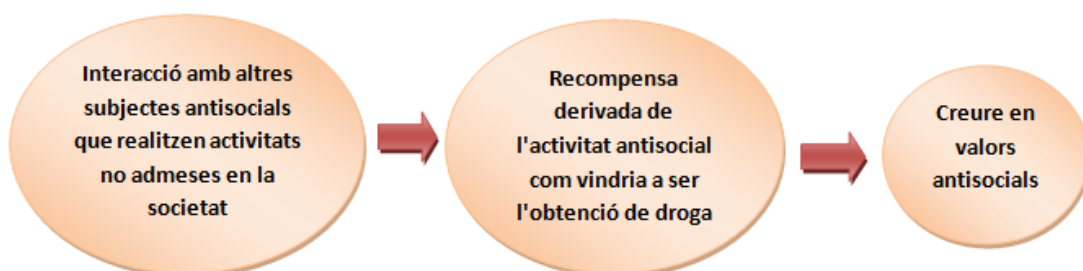
Consideren que els vincles amb la família i amb els companys i professors d'escola són factors importants per a determinar el comportament del menor ja que si aquest té interès en vincular-se amb la família així com amb l'escola i comportar-se de manera agradable i no violenta, té menys probabilitats de cometre delictes en un futur.

En definitiva, depenent dels valors que s'adquireixin en la família, escola o amics, el menor tindrà una conducta antisocial (si no s'adapta a cap dels agents de socialització) o pro-social (si té un correcte comportament amb tals institucions).

Per a comprendre millor la teoria en qüestió, esquematitzo una conducta correcta, és a dir, que **no és antisocial**:

D'altra banda, esquematitzo el què vindria a constituir una **conducta antisocial**:

Seguidament, procedeixo a analitzar cadascun dels factors que són rellevants en la conducta d'un menor per a decidir si aquests influiran o no en la seva conducta futura.

5.1 Factors històrics: les drogues

L'augment de delinqüents joves i el consum de drogues i alcohol, en moltes ocasions, es troba relacionat. Els joves desconeixen els trastorns físics o psíquics que produeixen els estupefaents, els quals els usen com a acte de rebel·lia.

És necessari, en aquest apartat, diferenciar entre la **delinqüència funcional i la delinqüència induïda**. Mentre que en la primera l'addicte es troba obligat a realitzar actes il·lícites per a aconseguir diners per tal d'obtenir la droga, en la segona, l'efecte de la droga augmenta les probabilitats de que es delinqueixi.

En la delinqüència funcional, els delictes més habituals són els robatoris amb força en les coses o amb violència o intimidació en les persones i en la induïda, els fets delictius són de més importància i alarma social ja que es relacionen amb delictes contra les persones.

Per últim, cal establir que els nois delinqueixen en proporció superior a les noies.³²

5.2 Factors biològics i familiars: la falta de vigilància dels progenitors

En aquest factor, ens hem de qüestionar si les característiques biològiques es transmeten genèticament. Doncs bé, el factor genètic pot explicar la delinqüència en determinats subjectes però realment la funció que realitza aquest element genètic és afavorir o no la probabilitat de delinquir.

També té rellevància el fet que un menor tingui un complex d'inferioritat ja sigui per l'aspecte físic com mental el qual pot impedir el desenvolupament normal d'aquell i afavorir que en un futur probablement delinqueixi.

La família és l'agent socialitzador més important. Molts criminòlegs consideren que la família disfuncional és una causa indirecta de delinqüència, cosa que també s'estableix en la *Dotzena Directriu de Riad*³³.

Dins d'aquest factor, trobem una sèrie de sub-factors que indiquen una major probabilitat de cometre il·lícits:

- **La falta de control dels progenitors envers als seus fills** entenen el concepte "controlar" com saber on estan i què fan aquells menors. Això significa que si un

³² COQUILLAT VICENTE, A., *op.cit.*, p. 24-30.

³³ Estableix que la família és la unitat central encarregada de la integració social primària del nen promovent que els governs i la societat han de preservar-ne la seva integritat

progenitor es caracteritza per la seva indiferència cap als seus descendents, això dona lloc a poc temps invertit en ells, i, alhora, que aquest menor es pugi trobar en una situació de perill degut a què freqüenta amistats poc recomanables o que té un mal comportament a casa sorgit d'aquesta absència de control.

- **Violència dels progenitors exercida sobre els fills i excés de disciplina.** Si els pares tracten injustament al fill, castigant-lo sense una raó justificada, simplement per escarmentar-lo, els menors també aplicaran i faran ús d'aquest principi de violència ja que entendran que és correcte per a resoldre problemes. Per això, un excés de càstigs durant la infància pot donar lloc a una conducta realment agressiva del menor. A més, els conflictes dels progenitors com poden ser una separació o un divorci, trenquen l'estructura de la família, fent que un dels progenitors per a mantenir els descendents hagi de treballar i, com a conseqüència, dedicar poc temps als fills.
- **Família nombrosa.** Si un nen té més de cinc germans abans de complir els deu anys, la probabilitat de realitzar algun acte il·lícit per aquest augmenta el doble. S'ha de matissar que normalment, tal cas, és dona en famílies amb pocs recursos econòmics.
- **Imitar les conductes dels progenitors** porten a una incitació del menor iniciant-lo a delinquir (prostitució o simular demanar caritat).
- **Falta de relació, afecte i comunicació entre pares i fills** degut a un excés de treball dels pares, que en moltes ocasions, debiliten les relacions maternofilials i paternofilials donant lloc a què busquin altres alternatives per a tenir feliços als seus infants i adolescents fent que inverteixin el seu temps en activitats extraescolars. Aquesta falta de relació també es complementa amb una falta d'afecte dels progenitors donant lloc a una falta d'empatia.

5.3 Factors socioeducatius: el fracàs escolar

D'una banda i, avui en dia, en la institució escolar hi ha una pèrdua d'autoritat del professor que es constata amb un augment de casos d'agressions d'alumnes a professors i a una gran sobreprotecció dels pares defensant el fill.

D'altra banda, és plausible que si el menor no triomfa en l'escola, busca altres entorns on sí pot destacar intel·lectualment.

L'esperit de perfeccionar l'educació o de ser el millor competitivament parlant, porta en molts casos, a l'abandonament dels estudis quan encara no s'ha acabat l'educació secundària obligatòria (ESO). Aquest predomini de competitivitat, pot portar a la frustració del menor que no destaca en l'escola fent que es comenci a mostrar indiferent i a faltar a l'escola ja que se sentirà inadaptat. Enfront d'això, el govern ha d'establir programes d'ajuda a aquells joves que abandonin l'educació.

També podem incloure en aquest epígraf el **vandalisme escolar** que tant inclou agressions físiques dels alumnes als professors o dels alumnes als seus companys acabant amb *bullying* que s'inicia amb la intimidació, amenaces i aïllament entre els menors i, en moltes ocasions, conclou amb el suïcidi del menor intimidat.³⁴

En l'actualitat, no només es donen casos de delinqüència juvenil en famílies desestructurades i desafavorides sinó que també s'estan donant un important nombre de casos de maltractes dels menors als seus progenitors degut a la falta d'autoritat d'aquests últims.

5.4 Factors socials i ambientals: la classe social i les amistats

En diverses ocasions, s'ha relacionat pobresa i delinqüència, essent la primera element necessari per a què tingui lloc la segona.

Tot i que no s'ha de generalitzar, sí que és cert que viure en un barri marginal fa créixer les probabilitats de delinquir per tal d'aconseguir cobrir les necessitats vitals.

El desenvolupament de les emocions i sentiments en l'adolescència construeixen la identitat dels subjectes, que en aquesta etapa vital, se senten incompresos pels seus progenitors. D'aquesta manera, busquen refugi en els amics perquè consideren més important ser acceptats pels seus companys, que tenir una relació cordial amb els seus pares o professors.

Per una altra part, beure alcohol o ingerir drogues són fets habituals per tal de ser acceptats pel grup d'iguals constituint tals accions un factor de risc en el comportament del menor.

³⁴ S'ha de fer menció al Cas Diego, un menor que va deixar escrita una carta abans de suïcidar-se llançant-se per la finestra del cinquè pis del seu habitatge el 14 d'octubre de 2015 per haver sofert *bullying* per part dels seus companys d'escola.

5.5 Factors socioeconòmics: els mitjans de comunicació i l'atur dels pares

La incorporació de la cultura digital és important ja que els adolescents, avui en dia, es relacionen a partir d'aquestes noves tecnologies. Destaca la importància d'Internet i la televisió degut al nombre d'hores que hi dediquen els menors sense control dels progenitors, arribant a visualitzar programes de violència i a imitar tals conductes en la realitat ja que entenen que el què visualitzen en la televisió és veraç i acceptat i, per tant, aquests fets poden ser realitzats pels mateixos.

Per això, s'han d'establir horaris d'emissió de programes no aptes per a menors juntament amb la supervisió dels pares tal i com estableix la **Llei 25/1994 de 12 de juliol** per la qual s'incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la Directiva 89/552 / CEE, sobre la coordinació de disposicions legals, reglamentàries i administratives dels Estats membres relatives a l'exercici d'activitats de radiodifusió televisiva.

No només els programes televisius porten un alt contingut de violència sinó que també els videojocs promouen conductes de tortura i xenofòbia.

En molts casos, les famílies dels menors no tenen una renda mínima amb la qual mantenir els seus descendents. Per aquesta mateixa raó, si el menor no obté ingressos per part de la família, buscarà altres recursos que li proporcionin ingressos.

L'atur també provoca una falta de control i impedeix que el menor sigui independent, fet que dona lloc a què el menor acabi robant o cometent altres il·lícits per tal d'aconseguir aliment o drogues.

A més, donada la immaduresa dels joves quan acaben l'ESO per a cercar una feina i posar-se a treballar, acaba portant a una inadaptació del menor que acaba amb la destrucció de les motivacions produint la pròpia insatisfacció.

Així, seran immunes a la delinqüència aquells joves que durant la infància i adolescència hagin tingut un desenvolupament emocional correcte, que hagin estat agradables i bons companys d'escola, siguin responsables i emocionalment estables així com que hi hagi una bona comunicació amb la família i llaços afectius amb aquesta.

D'aquesta manera, s'entén que el fet que el menor aprengui a gestionar els seus sentiments i a tenir en compte les opinions dels demès, a ser optimista, a tenir responsabilitat i a comunicar-se amb els altres, permetrà solucionar els seus propis conflictes interiors.

- A mode de resum trobem factors:

SOCIALS I DEMOGRÀFICS	EDAT, GÈNERE, ÀREA DE PROCEDÈNCIA
FAMILIARS	MALTRACTMENTS I VIOLÈNCIA, DELINQUÈNCIA, DROGUES EN LA FAMÍLIA, I POCA AFECTIVITAT
INDIVIDUALS	FRACÀS ESCOLAR

- I a nivell individual de cada menor trobem factors:

FAMILIARS	MALALTIES MENTALS O FÍSQUES, ATUR DELS PROGENITORS
INDIVIDUALS	ANTISOCIAL, IMPULSOS, FENÒMEN NINI

Segons César Herrero Herrero³⁵ dins dels factors individuals podem trobar menors amb característiques d'anormalitat patològica que estan greument pertorbats amb psicosis com l'esquizofrènia que pot portar a cometre delictes. D'altra banda, els menors amb característiques d'anormalitat no patològica que presenten una personalitat antisocial i manquen de sentiment de culpa, movent-se per impulsos i, dins d'aquest grup, incloem els menors amb reacció de fugida que responen no agredint sinó cometent furtus dins de casa per tal de finançar la seva fugida. Per últim, també defineix els menors amb característiques de personalitat normals que realitzen actes vandàlics o maltracten i cometten abusos sexuals degut a haver estat maltractats en la infància.

Com a mecanismes per a combatre la delinqüència, doncs, podem esmentar:

PERSONALITAT	TIMIDESA, CULPABILITAT, MADURESA, OPTIMISME, AUTOCONTROL, CONFIANÇA EN SI MATEIX, LLAÇOS AFECTIUS AMB LA FAMÍLIA, SUPERVISIÓ DELS PROGENITORS
RELACIONS SOCIALS	AMICS NO DELINQUENTS, ESTAR ESCOLARITZAT

6. Estadístiques i dades referents a la delinqüència juvenil l'any 2014

Per tal d'iniciar l'apartat, en aquesta taula podem visualitzar una breu evolució des de l'any 2008 fins l'any 2012 dels delictes comesos per menors infractors:

³⁵ C. HERRERO HERRERO, "Delincuencia de menores tratamiento criminológico y jurídico", Dykinson, Madrid, 2005, pp. 93-107

INFRACCIONES	2008	2009	2010	2011	2012
Homicidio y sus formas	46	56	69	45	44
Lesiones	3.042	2.249	2.369	2.336	2.416
Contra la libertad	784	728	839	734	781
Torturas e integridad moral	195	1.072	1.235	1.339	1.450
Contra la libertad e indemnidad sexuales	299	259	276	222	267
Contra la intimidad, derecho a la propia imagen	118	80	112	115	112
Contra el patrimonio y el orden socioeconómico	10.292	10.867	10.886	10.603	9.782
Contra la seguridad colectiva	1.063	2.740	2.601	1.936	1.607
De las falsedades	100	111	86	79	69
Contra la Administración de justicia	441	523	495	597	539
Contra el orden público	1.115	1.010	1.054	991	906
TOTAL INFRACCIONES	17.495	19.695	20.022	18.997	17.973
TOTAL FALTAS	8.608	9.944	10.958	10.346	10.014

Font: Explotació del INE del Registre Central de Sentències de Responsabilitat Penal

Entrant ja en les estadístiques de l'any 2014³⁶, en aquest any, es van incoar un total de 27.472 expedients de menors desglossats en:

-Pel que fa als **delictes contra la vida i integritat física** cal fer èmfasi en què l'any 2014 es van incoar 9.186 assumptes per lesions mentre que el 2013 la xifra va ser de 9.965, enfront dels 11.748 de 2012. En relació als delictes contra la vida, l'any 2014 es varen incoar 48 causes enfront de les 42 de 2013 i els 65 assumptes de 2012.

-Pel que fa als **delictes contra el patrimoni** i en relació als delictes amb violència i intimidació es van iniciar 4.752 procediments el 2014 enfront els 6.377 del 2013, i els 7.386 de 2012. D'altra banda i en relació als furt, l'any 2014 es van obrir 5.292 causes, enfront de les 6.623 de 2013 i les 6.853 de 2012 i, finalment, pel que fa als danys la xifra es va mantenir estable l'any 2014.

-Pel que fa a la **violència domèstica cap a ascendents i germans** romanen estables ja que l'any 2014 es van obrir 4753 procediments enfront dels 4.659 de 2013 i els 4.936 de 2012. A més, en els delictes de violència de gènere els casos registrats són els següents: 473 el 2011; 632 assumptes l'any 2012; l'any 2013 van ser 327; i en l'últim exercici de 2014 es van registrar un total de 409 casos.

-Pel que fa als **delictes contra la llibertat sexual** l'any 2014 es va registrar un total de 1.081-440 agressions sexuals i 641 abusos-, enfront de les 1.124 de 2013 i les 1.251 de l'any 2012.

³⁶ Pel que fa a les estadístiques del 2014 ens hem d'atenir a la memòria del 2015 presentada per la Fiscal General de l'Estat Excma. Sra. Doña Consuelo Madrigal Martínez-Pereda

-Pel que fa als **delictes contra la salut pública** es mantenen sent l'any 2014 de 657 assumptes.

-Pel que fa als **delictes contra la seguretat vial** el 2014 es van obrir 35 causes per conducció etílica o sota els efectes de substàncies psicotròpiques, enfront de les 109 de 2013 i les 68 de 2012. Per conducció temerària van ser 224 el 2014, 190 el 2013 i 479 el 2012. I, per conducció sense permís el 2014 es van registrar 1831 casos, enfront dels 1.810 de 2013 i els 1958 de 2012.

- En definitiva, les xifres són alarmants pel que fa als delictes de violència de gènere i domèstica. Per això, des de l'àmbit institucional i tal i com es va plantejar en la **Plataforma d'Acció de la IV Conferència de la Dona celebrada a Beijing** l'any 1995 hi ha d'haver un reforç en matèria política i social envers la integració de gènere en les polítiques públiques que portin a la igualtat i eradiquin la violència masclista en tots els àmbits (Llei 5/2008 de 24 d'abril).

7. Jurisprudència

La **Sentència de l'Audiència Provincial de Tarragona de 20 de maig de 2010**, desestima el recurs de reforma interposat per la part demandant contra una interlocutòria dictada el 13 de febrer de 2008 que desestimava el conflicte de competència interposat pel demandant que sol·licita la competència a favor del jutjat de menors.

Els fets van succeir el dia 1 de juliol de 2006 i el recurrent va néixer el dia 16 de juny del 1986 per la qual cosa, en una primera aproximació, es trobaria en el tram d'edat d'entre 18 i 21 anys i, per aquesta raó, considera que és competent el Jutjat de Menors.

Segons la Disposició Transitòria Única de la LO 5/2000, s'estableix que si l'imputat ho estigués per fets comesos quan era major de 18 i menor de 21 se li aplicarà la LO 5/2000. Amb tot, hem de tenir en compte que la LO 9/2000 de 22 de desembre suspèn l'aplicació de la LO 5/2000 pel que fa als menors compresos entre 18 i 21 anys per un termini de dos anys i que, més tard, la LO 8/2006 va excloure la seva aplicació derogant tal precepte. A més i davant de tal fet, la Fiscalia General de l'estat va dictar la **Instrucció 5/2006** sobre els efectes de la derogació de l'article 4 de la LORPM prevista per la LO 8/2006 de 4 de desembre en la qual s'ordena als fiscals que s'oposin a l'aplicació de l'article 4.

En definitiva, entre l'1 de gener de 2007 (data on havia de finalitzar la suspensió de la LO 5/2000) i el 5 de febrer de 2007 (la LO 8/2006 exclou la seva aplicació) s'entén que en la data de comissió dels fets, l'article 4 de la LO 5/2000 estava suspès, i que, aquesta data de comissió és anterior. Per tant, es desestima el recurs d'apel·lació.

La **Sentència de l'Audiència Provincial de Granada de 7 de maig de 2010**, versa sobre un major de 18 anys i menor de 21 que va cometre un delictes de robatori amb força en les coses i tinença il·lícita d'armes i al qual se li va aplicar la LO 5/2000.

La interlocutòria de 22 de desembre de 2008 acorda que s'ha de sotmetre al Codi Penal però en apel·lació es desestima tal pretensió. Més tard, es dicta interlocutòria amb data de 9 d'octubre de 2009 declarant que no es podia aplicar la LO 5/2000 recurrent en apel·lació tal interlocutòria.

Així, es sol·licita per part de la part apel·lant que es dicti un informe de l'equip tècnic per tal de valorar la seva situació ja que considera que els anteriors informes no eren prou eficaços ja que es van emetre dos anys després dels fets comesos. Aquesta pretensió es desestimada per l'Audiència en ordre a que es tracta de discernir si l'investigat, quan va delinquir, es trobava en edat adulta o no. Amb tot, els factors de maduresa i comportament són factors rellevants i, en aquest cas, pel que fa a la seva edat i circumstàncies personals i familiars es tracta d'un major d'edat.³⁷

Per tant, es desestima el recurs d'apel·lació interposat per la representació del major imputat contra l'interlocutòria de 9 d'octubre de 2009.

En tercer lloc, la **interlocutòria de l'AP de Barcelona Secció 3^a de 12 de març de 2001** estableix que la mesura d'internament de menors és similar a la presó provisional i ha de ser adoptada, la primera, amb caràcter excepcional, és a dir, quan només es tracti de delictes greus amb pena superior a 3 anys tal i com estableixen els articles 28 i 9 de la LORPM, per la qual cosa no es considera proporcional ni ajustada a dret per a un grau de temptativa amb violència mínima de robatori. També la **interlocutòria de l'AP de Madrid 73/2003** indica que per tal d'adoptar la mesura d'internament s'ha de tenir en compte la gravetat dels fets, la seva repercussió i l'alarma social produïda valorant les circumstàncies personals del menor.

Per últim, la **interlocutòria de l'AP de Girona 30/2005 Secció 3^a** aplica la mesura d'internament en règim tancat respecte a fets en els quals s'ha utilitzat violència o intimidació en les persones.

³⁷ En casos de falta de documentació del menor ens hem d'atènyer a la STS de 26 de maig de 1999 en la qual s'estableix que un menor en realitat té 16 anys i no 18 tenint en compte l'article 315 del Código Civil que estableix que per al còmput de la majoria d'edat, s'inclourà complet el dia de naixement. Per tant, d'aplicar aquesta norma al present cas, el menor hauria complert els 18 anys el dia dels fets i es diu que el còmput de l'edat ha de realitzar-se de moment a moment, tenint en compte l'hora en què ha de considerar-se comès el delictes i aquella altra en què es va produir el naixement.

En aquest cas, s'adopta tal mesura perquè la menor té tres causes obertes: delictes de robatori amb intimidació i ús d'armes en grau de temptativa, delictes de robatori amb violència i delictes de coaccions i amenaces. Per tant, s'aplica l'internament degut a que es pretén que la menor compregui que ha actuat incorrectament.

FEDFE

8. Conclusions

PRIMERA.- En la meua hipòtesi em qüestionava si l'edat de 14 anys es pot considerar una edat apropiada per a constituir el límit mínim a partir del qual s'exigeixi responsabilitat criminal conforme a la LORPM o si aquesta edat pot ser disminuïda o elevada. Doncs bé, tenint en compte que la LO 4/1992 de 5 de juny de la competència i el procediment dels jutjats de menors vigent fins al 2001 establia el límit inferior en els 12 anys per a atorgar competència als jutges de menors per a conèixer dels fets comesos pels mateixos, i que, tal edat, va ser elevada a 14 anys per la LORPM, considero correcta aquesta edat límit ja que el menor ja ha adquirit la ensenyança bàsica tot i que hi pot haver supòsits específics en que la manca de formació d'un nen de 14 anys aconselli utilitzar institucions del CP per a corregir-lo.

SEGONA.- A partir de la LO 5/2000 de 12 de gener he confirmat que el dret penal de menors està assentat sobre una responsabilitat penal amb característiques i mesures específiques ja que tenen caràcter educatiu i sancionador. Així doncs, les penes dels menors delinqüents no poden equiparar-se a les dels adults previstes en el Codi Penal. Amb tot, però, no comptem amb un codi relatiu a menors d'edat infractors sinó que comptem amb una Llei Orgànica: la LO 5/2000 de 12 de gener que regula la responsabilitat dels menors, no imposant penes ni càstigs sinó mesures que tendeixin a la reeducació i a la reinserció de tal sector especialment vulnerable. En definitiva, la LORPM utilitza sancions que han de ser considerades penes ja que es basen en la culpabilitat del menor.

D'altra banda, la Circular 1/2000 de 18 de desembre de la Fiscalia General de l'Estat relativa als criteris d'aplicació de la LORPM declara la naturalesa penal de tal llei. Tot i això, reiterada doctrina penal diu que el CP és supletori. A més, els principis establerts en la LORPM són de naturalesa formalment penal del procediment i, per últim, les mesures previstes en l'article 7 de la LORPM tenen caràcter penal ja que són mesures pedagògiques però amb naturalesa penal.

Per tant, la responsabilitat exigida als majors de 14 i menors de 18 és penal; i, els menors de 14 anys que cometin delictes estaran sotmesos al Codi Civil no podent exigir-los-hi responsabilitat penal i el Ministeri Fiscal serà l'encarregat de posar els fets en coneixement de l'entitat pública encarregada de la protecció de menors en el territori que correspongui per a què es promoguin les mesures necessàries segons l'establert en la LO 1/1996 de 15 de gener.

TERCERA.- La LORPM no hauria d'incloure una sèrie de delictes per a menors ja que en virtut del seu article 1, un menor pot ser autor de tots els delictes tipificats en el CP però fonamentalment cometent delictes d'homicidi, de lesions, contra la llibertat sexual, furts, robatoris i delictes contra la salut pública.

Així doncs, fixar una sèrie de delictes per a menors podria crear llacunes i inseguretats jurídica. Per tant, en el CP es recullen àmpliament tots els delictes.

QUARTA.- No es necessita reformar la LO 5/2000 de 12 de gener com a conseqüència de la supressió de les faltes en la reforma del Codi Penal de 2015 degut a que la incidència de la LO 1/2015 de reforma del Codi Penal en l'aplicació de la LORPM afecta, sobretot, a l'àmbit de les faltes les quals han estat suprimides del Codi Penal, codi que ara només contempla com a infraccions punibles els delictes que es subdivideixen en l'article 13 en greus, menys greus o lleus segons les penes aplicables en virtut de l'article 33 del CP. A més, la Circular 1/2015 FGE, de 19 de juny, sobre pautes per a l'exercici de l'acció penal en relació als delictes lleus estableix que amb la reforma del CP, les anteriors faltes, es consideraran avui delictes lleus, tal i com s'estableix en la Disposició Addicional Segona i la Disposició Derogatòria Única de la LO 1/2015, relativa a la instrucció i enjudiciament de delictes lleus.

CINQUENA.- En relació a les mesures imposades a menors, és fonamental establir mesures estrictament i exclusivament previstes per a menors que no coincideixin amb les mesures que s'imposen als adults infractors ja que per tal de regular la responsabilitat penal dels menors, els vigents ordenaments jurídics del nostre entorn solen partir de la premissa de que el menor delinqüent ha de rebre una resposta diferent de l'establerta en el CP d'adults. En aquest ordre s'ha de dir que la LORPM conté objectius educatius mentre que la LO 7/2000 és un model repressiu que va augmentar els períodes d'internament de règim tancat i la LO 8/2006 va ampliar els supòsits en què es podia aplicar el règim d'internament tancat així com va preveure augmentar la duració de les mesures i va renunciar a aplicar la LORPM a joves d'entre 18 i 21 anys.

SISENA.- Pel que fa a les mesures imposades a menors, el percentatge de privats de llibertat a Espanya es troba per sobre de la gran majoria de països europeus. D'aquesta manera, la privació de llibertat passa a ser la mesura per excel·lència de les mesures de menors sempre i quan la resposta sigui responsabilitadora valorant el seu contingut però no pot ser exemplificadora ni retributiva sinó que la resposta pot contribuir a que s'amplifiqui la pròpia conducta que volem fer desaparèixer.

A més, la LO 8/2006 amplia la duració temporal de les mesures previstes en l'article 10 que passen de 2 a 3 anys pels menors de 14 a 16 anys i de 5 a 6 pels menors de 16 i 17 mantenint el concepte d'extrema gravetat que inclou la reincidència, cas en el qual el jutge

ha d'imposar una mesura d'internament tancat d'un a sis anys (abans de la LO de 2006 era de 5 anys) juntament amb una mesura de llibertat vigilada de cinc anys.

A més, solament es podrà modificar tal mesura (arts. 13 i 51 LORPM) després d'haver complert un any sotmès a aquesta.

Per últim, en relació a la mesura de permanència de cap de setmana, aquesta es suprimeix per la LO 1/2015 per a totes les conductes que eren castigades abans de la reforma amb pena de localització permanent o multa i que ara, només es castiguen amb multa per als delictes lleus.

SETENA.- En relació als factors que porten a delinquir al menor, s'expliquen degut a que aquest té una falta de maduresa trobant-se en una etapa de desenvolupament de la seva personalitat, i per tant, és més influenciable pels adults i per l'àmbit social. D'aquesta manera, la seva voluntat a l'hora de decidir comportaments no és tant lliure com la dels adults.

La majoria de menors infractors comparteixen la circumstància del fracàs escolar. Per això, crec que s'hauria d'elaborar una política preventiva ja que a l'escola, l'adolescent, juga el seu primer procés d'adaptació en la societat. Aquestes polítiques haurien d'intervenir en l'àmbit familiar i social de manera continuada i coordinada.

Per tant, el fet que un menor sigui impulsiu o tingui una falta de raonament de les seves accions així com que sigui egocèntric i manqui de valors ètics fan que tal menor tingui més possibilitats de delinquir. En definitiva, amb la prevenció aconseguiríem una detecció precoç per tal de dissuadir al menor de cometre il·lícits.

9. Bibliografia

ARROM LOSCOS, R., *El Proceso penal con implicación de menores*, Assaigs Jurídics, 8, Palma, 2002

COQUILLAT VICENTE, A., *Proceso penal de menores*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2011

DÍEZ RIPOLLÉS, J., PÉREZ JIMÉNEZ, F., GARCÍA RUIZ, S., i GARCÍA PÉREZ, O., *La delincuencia juvenil ante los juzgados de menores*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2008

GRANDE SEARA, P. i TEIXEIRA RODRÍGUEZ, X., *El enjuiciamiento penal de los menores*, Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, Madrid, 2006

HALLEY, J. *Terapia no convencional. Las técnicas psiquiátricas de Milton H. Erickson*, Amorrortu Editores, Buenos Aires, 1994

HERRERO HERRERO, C., *Delincuencia de menores tratamiento criminológico y jurídico*, Dykinson, Madrid, 2005

ORNOSA FERNÁNDEZ, M., *Derecho penal de menores: comentarios a la Ley orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, reformada por la Ley orgánica 8/2006, de 4 de diciembre y a su Reglamento, aprobado por Real decreto 1774/2004, de 30 de julio*, Bosch, Barcelona, 2007

PÉREZ JIMÉNEZ, F. (2006). *Menores infractores: estudio empírico de la respuesta penal*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2006

VÁZQUEZ GONZÁLEZ C., SERRANO TÁRRAGA M., DÍAZ MARTÍNEZ, M., *Derecho penal juvenil: LO 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, revisada y puesta al día mediante las LO 7/2000, 9/ 2000, 9/2002, 15/2003, 8/2006 y el Reglamento de 30 de julio de 2004*, Dykinson, Madrid, 2007

URBANO CASTRILLO E., ROSA CORTINA, J., *La responsabilidad penal de los menores adaptada a la LO 8/2006, de 4 diciembre* Cizur Menor: Thomson-Aranzadi, Navarra, 2007

Monografies i articles

BERNUZ BENEITEZ, M. J. , FERNÁNDEZ MOLINA, E., PÉREZ JIMÉNEZ, F., "El tratamiento institucional de los menores que cometen delitos antes de los 14 años", *Revista española de investigación criminológica*, Número 4, 2006, pp. 1-25

BLANCO BAREA, J.A., "Responsabilidad penal del menor: principios y medidas judiciales aplicables en el derecho penal español", *Revista de Estudios Jurídicos*, núm. 8, 2008, pp. 1-28

CRUZ MÁRQUEZ, B., "La mediación en la Ley Orgánica 5/2000 reguladora de la responsabilidad penal de los menores: conciliación i reparació del dany", *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, núm. 07-14, 2005, pp.1-34

JIMÉNEZ DÍAZ, M. J. , "Algunas reflexiones sobre la responsabilidad penal de los menores", *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, núm. 17-19, 2015, pp.1-36

ROJO SERRES, G., "La responsabilitat penal dels menors. Entre la retribució i la prevenció", *UOC*, 2013, pp. 1-6

10. Webgrafia

Instituto Nacional de Estadística (2016). INE. Recuperat 25 d'abril de 2016 des de <http://www.ine.es/>

Ministerio Fiscal (2016). Recuperat 25 d'abril de 2016 des de <https://www.fiscal.es>

Aranzadi bibliotecas (2016). Westlaw. Recuperat 25 d'abril de 2016 des de <https://signon.thomsonreuters.com>

11. Legislació

Constitución Española, BOE núm. 311 de 29 de diciembre de 1978

LO 6/1985 de 1 de julio del Poder Judicial, BOE núm. 157, de 2 de julio de 1985

LO 5/2000 de 12 de enero de responsabilidad penal de los menores, BOE núm. 11, de 13 de enero de 2000

LO 1/2015 de 30 de marzo per la cual se modifica la LO 10/1995 de 23 de noviembre del Código Penal, BOE núm. 77 de 31 de marzo de 2015

LO 13/2015 de 5 de octubre de modificación de la Lecrim, BOE núm. 239, de 6 de octubre de 2015

REAL DECRETO 1774/2004, de 30 de julio, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, BOE núm. 209, de 30 de agosto de 2004

FEDFEE